

Onvolwassen Kraanvogel boven de Maaijerheide bij Bergeijk, 20 februari 2021 (Paul van Pelt)

Inhoudsopgave

Oproep voor content	3
Mijn vogelgebied: Tongelreep Zuid	5
Grijze Wouw op de Patersgronden	7
Jules Andela stelt zich voor	10
Afgestoft: de Flevo van de Kempen	12
Zeldzame broedvogels in 2020: Bergeend t/m Aalscholver	14
Twitter-de-tweet: Raven in het Dommeldal	20
De pluimen van februari 2021	23
Veel slachtoffers onder Kerkuilen door sneeuwval en kou	27
Robbie's vogelboekenkast	29
Een topdag in Zuid-Limburg	32
Sensationele doortrek van Kraanvogels in februari 2021	36
Middelste Bonte Spechten op Landgoed Wellenseind	41
Vogelen in de cloud	43
Fotocollage	44
Activiteitenkalender	45

Colofon

Redactie: Paul van Pelt, Robbert van Hiele & Tom Heijnen

Fotobijdragen: © bij de betreffende fotografen

Uitgave: Vogelwerkgroep de Kempen

© Copyright

Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Voorwoord

Het bestuur van Vogelwerkgroep De Kempen is heel blij dat er weer een nieuwe redactie is opgestaan. Een verenigingsblad is een mooie manier van kennis en ervaringen uitwisselen. Zeker nu we al zo lang niet meer bij elkaar kunnen komen. Laten we daarom met alle leden samen zorgen dat ze steeds genoeg stof krijgen om te publiceren. De luchtige opzet laat ruimte voor allerlei inzendingen, van gedegen onderzoeken tot losse foto's, en alles daar tussenin. Geen belemmeringen dus om er samen voor te zorgen dat er weer regelmatig een fraaie Blauwe Klauwier kan verschijnen.

Namens het bestuur: Jan Kolsters

Voor je ligt een Blauwe Klauwier in een nieuw jasje, van een nieuwe redactie. Na het superdikke nummer van begin dit jaar, vol met serieuze, degelijke artikelen, is dit een lichter verteerbaar exemplaar. We hebben ons best gedaan om een frisse en jeugdige uitgave te maken. Met een 😊 hebben we dat benadrukt met de toevoeging van *JUVENIEL* achter Blauwe Klauwier.

Ons streven is om een gevarieerde inhoud te combineren met een vorm die prettig leest op tablet, laptop én beeldscherm. Hopelijk zijn we daar in geslaagd. Heb je nog suggesties, laat het ons weten! We bedanken Harold voor zijn hulp bij de layout, de auteurs voor hun mooie bijdragen en de fotografen voor hun fijne platen.

De redactie van dit nummer: Robbert, Paul & Tom

N.b.: vanaf het eerstvolgende nummer versterkt Jules Andela de redactie. Jules, welkom!

Oproep voor content

Van de redactie

Met enige regelmaat ontvangen de leden van VWG de Kempen nieuwsbrieven van “bevriende” Vogelwerkgroepen via de secretaris in de mailbox. Het was echter alweer een tijdje geleden dat er een nieuw exemplaar van de “Blauwe Klauwier” verscheen: het verenigingsblad van VWG de Kempen. Mede dankzij de uitgave van het fantastische jaaroverzicht van 2020 en de vele enthousiaste reacties daarop, begon het bij een aantal leden te kriebelen en hebben ondergetekenden de handschoen opgepakt om op regelmatige basis weer een Blauwe Klauwier uit te gaan brengen. Het doel is om ongeveer elk kwartaal een editie te maken met leuke, korte artikelen van en/of voor leden van VWG de Kempen.

Zoals jullie ook in deze editie kunnen zien, is het zeker niet onze bedoeling dat wij degenen zijn die de volledige inhoud gaan verzorgen. Het moet een (digitaal) blad van ons allemaal worden en bovendien: ook onze inspiratie (en beschikbare tijd 😊) is eindig! Vandaar deze oproep: we hopen op jullie te kunnen rekenen om ook af en toe iets aan te leveren. In sommige gevallen zal dat betekenen dat jullie actief vanuit ons

benaderd worden met de vraag of je misschien een kort artikeltje wilt schrijven, maar eigen initiatieven worden ook zeer gewaardeerd. De mogelijke onderwerpen zijn welhaast eindeloos, als het maar iets met vogels, “vogelen” of (de leden van) VWG de Kempen te maken heeft.

De Blauwe Klauwier die je op je scherm hebt als je dit leest geeft natuurlijk het beste beeld van wat wij voor ogen hebben, maar hierbij nog wat voorbeelden ter inspiratie (geen uitputtende opsomming):

- Een beschrijving van een vogelgebied dat je graag bezoekt.
- Verslag van een VWG-activiteit waaraan je hebt deelgenomen, of die je zelf georganiseerd hebt.
- Een samenvatting van uitgevoerd onderzoek.
- Een soortbeschrijving van een vogelsoort die je interessant vindt, of tips voor determinatie van die soort in het veld.
- Verslagje van een leuke vogeldag of van een vogelreis die je gemaakt hebt.
- Een vogelvraag waar je je het hoofd over breekt en waarvan je hoopt dat iemand binnen de werkgroep daarop een antwoord kan geven.

- Het starten van een vogeldiscussiestuk dat vervolgens in een volgende *JUVENIEL* voortgezet kan worden.

Kortom: heb je een leuk of interessant idee en wil je een bijdrage leveren, neem dan vooral even contact op met één van ons zodat we het op kunnen nemen in één van de volgende uitgaven.

Naast de artikelen willen we de Blauwe Klauwier ook vullen met leuke waarnemingen en foto's van onze leden. Dus heb je een leuke waarneming gedaan in de Kempen, of een mooie foto gemaakt: stuur deze vooral naar ons! Een korte, begeleidende tekst die beschrijft waar de waarneming gedaan is en hoe dit verliep wordt daarbij erg gewaardeerd.

Voor foto's geldt dat we natuurlijk blij zijn met “losse foto's” die we op een fotopagina kunnen plaatsen, maar we zijn ook op zoek naar geschikte foto's voor bij een artikel. Bovendien willen we elke uitgave voorzien van een mooie coverfoto. Daarbij geldt altijd dat foto's door eigen leden onze voorkeur hebben.

We hopen van jullie te horen!
Robbert, Tom, Paul & Jules

Mijn vogelgebied: Tongelreep Zuid

Esther van Daal

De redactie vroeg me of ik het leuk zou vinden om een stukje te schrijven over mijn favoriete vogelgebied. Daar hoefde ik niet lang over na te denken want ik schrijf graag en ik ben, net zoals jullie, een fervent vogelaar dus 1+1=2. Maar dan de volgende keuze: mijn favoriete gebied om te bezoeken. Nou heb ik meerdere gebiedjes waar ik graag kom maar eerlijk is eerlijk: de plek die ik het liefst en het meest bezoek is toch echt wel Tongelreep Zuid, behorend bij de Patersgronden.

Tongelreep Zuid, 5 juni 2020 (Esther van Daal)

Nou denk ik dat de meesten van jullie dit prachtige stukje natuur wel kennen, maar voor de volledigheid: het ligt zo'n beetje

tussen de Achelse Kluis en het gehucht Bruggerhuizen, behorend bij Leende. Dus tegen de Belgische grens, het Leenderbos en het Opperbos aan, en de Tongelreep loopt er midden tussendoor en vormt de grens tussen Leende en Valkenswaard. Tot zo ver de geografische aanduiding.

Tongelreep Zuid, 18 augustus 2020 (Esther van Daal)

Dan het biotoop: water (Tongelreep, slootjes, vennetjes), bos, struweel- en heggen, beetje heide, landbouwgrond (akkers) en weiland oftewel het gebied biedt een grote diversiteit en is van cultuurhistorisch belang. Door die grote diversiteit is er dan ook een grote verscheidenheid aan vogels, insecten en zoogdieren te vinden! Omdat ik zelf in

Valkenswaard woon, kom ik minstens 1x per week in het gebied maar als mijn (werk)agenda het toelaat ook wel 2 of 3 x. Ook omdat mijn telgebiedjes voor de MAS-telling van Sovon daar liggen en omdat ik voor Brabants Landschap actief ben als vrijwillige akker- en weidevogelbeschermer.

Wanneer ik in het gebied kom word ik bijna altijd wel ergens door verrast, het is er in elk jaargetijde prachtig en ik word altijd heel gelukkig als ik er ben. Vooral op de momenten dat er verder niemand is en de zon komt op of onder gaat voel ik me er helemaal happy.

Grasmus in Tongelreep Zuid, 5 juni 2020 (Esther van Daal)

Dan over naar de vogels, want daar gaat het ons allemaal om: wat is er allemaal te zien in Tongelreep Zuid? Nou, heel veel kan ik je vertellen! En dan ben ik nog steeds maar een beginner, zeker als het op geluiden aankomt, hoewel dat binnenkort hopelijk beter wordt. Vogels met een grote trefkans zijn onder meer: grote zilverreiger, blauwe reiger, ijsvogel, geelgors, roodborsttapuit, buizerd, torenvalk, spreeuw, putter, rietgors, waterhoen, knobbelzwaan, boerenzwaluw en nog vele anderen!

Isvogel in Tongelreep Zuid, 12 september 2020 (Esther van Daal)

Andere vogelsoorten die ik hier ben tegengekomen zijn: goudhaan, (zwarte) ooievaar, wulp, raaf, nachtegaal, grauwe vliegenvanger, grasmus, groene- en zwarte specht, boompieper, kneu, wielewaal,

blauwborst, kruisbek, casarca, koekoek, tapuit, middelste bonte specht en sprinkhaanzanger.

Goudhaan in Tongelreep Zuid, 30 januari 2021 (Esther van Daal)

Maar mijn allermooiste waarneming in dit gebied betreft toch wel de grauwe klauwier, die hier in 2020 vrij dominant aanwezig was met meerdere paartjes en solisten. Waarschijnlijk bij jullie wel bekend door Waarneming.nl of door het artikel van Tom Heijnen in de vorige editie van de Blauwe Klauwier waarin hij uitgebreid verslag heeft gedaan over deze prachtige vogel.

Veel geluid maken ze niet (dat is dan weer handig voor mij;-) maar ze zijn absoluut heel duidelijk herkenbaar, met name de mannetjes. Ik vind ze echt ontzettend mooi

met die mooie kleuren en ook de jongen hebben een superschattige fluffy look. Daarnaast zijn ze redelijk rustig en blijven ze goed zitten waardoor je ze heel goed kunt observeren. Heel wat anders dan zo'n nerveus goudhaantje of staartmeesje dat geen seconde stil blijft zitten, soms denk ik dat ze 't erom doen!

Jonge Grauwe Klauwieren in Tongelreep Zuid, 18 augustus 2020 (Esther van Daal)

Conclusie: een prachtig gebied met veel variatie in biotoop en vogelsoorten, en dus zeer zeker een bezoek waard! Mocht je niet precies weten waar je moet zijn dan meld je gerust bij mij; ik vind het geen straf om mee te gaan!

Grijze Wouw op de Patersgronden

Paul van Pelt

Afgelopen jaar, op 22 mei 2020, besloot ik een rondje te gaan maken bij de Patersgronden (bij de Achelse Kluis). De voornaamste reden was dat Tom Heijnen daar enkele dagen eerder een Grauwe Klauwier gezien had, wat natuurlijk een mooie soort is voor de Kempen. Daags van tevoren werden zelfs 3 paar Grauwe Klauwieren gemeld op waarneming.nl, maar dat moest toch welhaast zeker een foutje zijn...?? Via WhatsApp had ik van tevoren nog even contact met Tom, die aangaf ook wel te willen komen kijken als de Grauwe Klauwier nog aanwezig was.

Om half 10 (luie vogelaar...) begon ik aan mijn ronde en een half uur later, net ten noorden van de uitkijktoren waarbij je uitkijkt over de Patersgronden, zag ik in de verte boven de bosrand vanuit het zuidwesten een vogel aan komen cirkelen; duidelijk een rover. In eerste instantie dacht ik nog: "zal wel een Buizerd zijn". Meestal de eerste gedachte bij roofvogels, en vaak ook de juiste, maar ik bleef de vogel toch volgen om meer zekerheid te krijgen. Toen de vogel naderde kon ik de Buizerd afschrijven en leek het me qua kleur eerder een Blauwe

Kiekendief, maar daar was hij te compact voor en de vleugelslag te snel. Ik hield de vogel in de kijker terwijl deze steeds naderbij kwam en kon toen de zwarte schouders en vleugelpunten duidelijk ontwaren: Grijze Wouw!!!

Grijze Wouw op de Patersgronden, 22 mei 2020 (Paul van Pelt)

Direct nadat ik zeker was van mijn determinatie, wisselde ik de verrekijker aan mijn ogen in voor de camera, want ik wilde natuurlijk bewijsmateriaal hebben. Ik kon wat plaatjes knippen terwijl de vogel over de westrand van de Patersgronden nog steeds cirkelend naar het noorden vloog. Uiteindelijk verloor ik hem uit het oog en enigszins vol van adrenaline (raar eigenlijk: mijn enige "prestatie" was het toevallig

opmerken en herkennen van een vogel, maar mede-vogelaars zullen het opgewonden gevoel bij een bijzondere waarneming vast herkennen) besloot ik direct Tom te appen: "Nog geen grauwe klauwier. Wel grijze wouw!" Binnen vijf minuten besloot Tom, nadat ie eerst wel even gecheckt had of ik geen grapje maakte, dat hij ook richting Patersgronden zou komen in de hoop dat de vogel nog ter plaatse was.

Ik voerde toch maar snel "Grijze Wouw overvliegend NO" in op waarneming.nl met de gedachte dat anderen de vogel dan op konden pikken, en liep noordwaarts met de

voorzichtige hoop dat ie niet doorgetrokken was. Op de kruising ging ik linksaf richting Tongelreep en kort hierna zag ik de vogel in een boomtop: toch ter plaatse! Ik kon enkele foto's maken voordat de vogel zich een stukje verplaatste, waardoor ik dat ook weer moest doen. Iets verderop had ik weer zicht op de vogel en zag ik ook Tom aan komen rijden. Ik probeerde hem uit te leggen waar de vogel zat, maar het zicht op de vogel werd vanaf de weg geblokkeerd door een bomenrij, dus parkeerde Tom snel zijn auto om zich bij mij te voegen. En precies in die paar minuten die het Tom kostte om bij mij te komen, vertrok de Grijze Wouw definitief weer naar het zuiden.

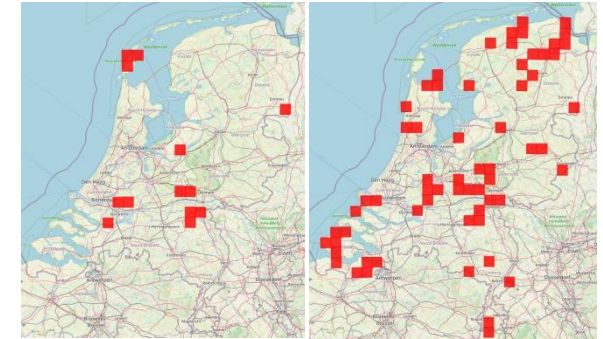
*Grijze Wouw op de Patersgronden, 22 mei 2020
(Paul van Pelt)*

We zijn met tweeën nog tevergeefs gaan zoeken naar de vogel, maar desondanks was het ook voor Tom geen vervelende ochtend met waarnemingen van o.a. Zwarte Ooievaar, Lepelaar, Wespendif, Zwarte Wouw, Zwarte Specht, Wielewaal, Sprinkhaanzanger en maar liefst vier Grauwe Klauwieren: drie mannetjes en één vrouwtje. De drie paar die gemeld waren, leken dus toch geen foutje (achteraf zou blijken dat er zelfs nog meer dan drie paren aanwezig waren in het afgelopen jaar). Daarnaast vlogen de Roodborsttapuiten, Grasmussen en Geelgorzen ons welhaast om de oren.

Dat het een bijzondere waarneming was, had ik in het veld wel door, maar ik kwam er pas achteraf achter dat deze waarneming het eerste (inmiddels ook door de CDNA geaccepteerde) geval is van een Grijze Wouw in de Kempen en het 45^e geval in Nederland. Mede-VWG'er Wim Deeben zag overigens enkele maanden later, op 13 september 2020, ook een Grijze Wouw bij trektelpost Patersgronden, dus de aantallen in de Kempen nemen fors toe!

Sinds 2015 is er een forse toename van het aantal Grijze Wouwen dat in Nederland

gezien wordt. Dit is met name het gevolg van een toename in het aantal broedparen in Frankrijk: doordat de soort zich prominenter ten noorden van de Pyreneeën gevestigd heeft, zien we deze vaker als dwaalgast in ons land.

Grijze Wouwenwaarnemingen in Nederland t/m 2014 (links) en vanaf 2015 (waarneming.nl)

De meeste vogels houden het bij een kort verblijf, maar in 2017 verbleef een exemplaar enkele maanden in Groningen en vorig jaar was er een goed "twitchbaar" geval in het Hamsterreservaat in Sibbe. Met inmiddels ook bevestigde broedgevallen in België, zou het dus zomaar kunnen dat we ook dit jaar weer een Grijze Wouw gaan zien in de Kempen.

Roerdomp bij de Ringselvennen, 3 maart 2020 (Hennie Lammers)

Jules Andela stelt zich voor

Robbert van Hiele

Elke Blauwe Klauwier *JUVENIEL* interviewen we een lid op zijn vogels. Sociaal leven op de achtergrond, de nerdy-vogel-binnenkant wordt bloot gelegd.

Deze aflevering maken we kennis met Jules Andela, die vanuit Friesland naar het mooie Duizel ging voor werk als technisch auteur bij Philips en nu bij ASML. Dat is al 35 jaar geleden maar hij blijft, volgens eigen zeggen, nog steeds een nuchtere Fries.

Jules in het veld

Maar goed, oogkleppen op zoals een goed vogelaar betaamt, prietpraat gestopt en gelijk naar de kern van zijn hersenen, zijn

vogelbrein. Hieronder volgen steeds twee mogelijkheden en hoe moeilijk misschien ook, Jules heeft er steeds één uitgekozen. Die staat vervolgens in **lichtgroen**.

Koolmees of **Pimpelmees**
Huismus of Ringmus
Keep of **Koperwiek**

Steltloper of **Roofvogel**
Eend of **Gans**
Meeuw of Duif
Phylloscopus of *Sylvia*

Mei of **September**
Juli of **Februari**
6.00 uur 's ochtends of 21.00 uur 's avonds

Met windkracht 8 vanuit het noordwesten in september aan het strand of **met -10 graden en sneeuw en ijs in januari in de Biesbosch**

Regenwatje of Geen regenwatje
Soortenjager of **Geen soortenjager**

Bijvoederen of Niet bijvoederen

Te veel grauwe ganzen afschieten of **Er zijn nooit te veel grauwe ganzen**

Blauwe Reiger in de Biesbosch, 2 januari 2021
(Edwin v.d. Werf)

Opnieuw korhoenders uitzetten op de Sallandse heuvelrug als voedsel voor de havik of **Met korhoenders uitzetten moeten ze nu maar eens mee ophouden, einde verhaal**

Ik hou van vogelfotografen of Die belachelijke vogelfotografen altijd

Ik kan het goudhaantje nog horen of Ik kan het goudhaantje niet meer horen

Zo, we snappen een beetje hoe het vogelbrein van Jules werkt. Bedenk wel dat hij steeds moest kiezen dus niet alles valt hem aan te rekenen. En dan nu enkele

onderwerpen die hij, zeer gestuurd, aansneed.

“Van de gebieden die ik ken in de Kempen vind ik de Plateaux wel een van de mooiste. Mooi groot en afwisselend, met een overgang naar het mooie België. Heb het eigenlijk leren kennen doordat Jacques van Kessel mij een keer mee naar het Hageven nam. Vandaar kun je mooi naadloos doorlopen naar de Plateaux in Nederland. Ik hoop via de VWG meer van deze prachtige plekken te leren kennen en tegelijkertijd de komende tijd mijn fotograferen verder te verbeteren. Ik ben benieuwd en probeer aan zoveel mogelijk activiteiten mee te doen. Kiekendieftellingen heb ik al achter de rug. Erg leuk!

De roerdomp hoop ik ooit nog in de Kempen te zien. Ik heb een keer een glimp op mogen vangen van deze mysterieuze vogel (Hageven), en dat smaakte naar meer.

Een hele mooie vogelwaarneming die ik deed in de Kempen was van een grauwe klauwier. Ik kreeg van een andere vogelaar de GPS coördinaten door van een plek waar deze zou zitten. Ik daar naar toe, precies naar die coördinaten gewandeld. Hij had er zelfs bij verteld welke struik en tak de Grauwe Klauwier zou kunnen zitten en was daar vrij zeker van. Eerst niets natuurlijk. Ik begon al te twijfelen aan zijn verhaal. Maar

na een 15-20 minuten nog eens goed gekeken te hebben zag ik toch iets bewegen.

Grauwe Klauwieren op de Patersgronden, 29 juli 2020 (Jules Andela)

De hartslag ging wel even omhoog toen ik inderdaad precies op de aangegeven struik een GK zag. Wat, niet één, maar zelfs een koppeltje! Mijn dag kon niet meer kapot!

Grauwe Klauwieren op de Patersgronden, 29 juli 2020 (Jules Andela)

Ik maak me trouwens wel steeds meer zorgen over (de achteruitgang van) de biodiversiteit en wil graag een positieve bijdrage leveren aan het vergroten hiervan door mee te doen met de VWG projecten. Ook hoop ik andere mensen enthousiast(er) maken d.m.v. het delen van mijn foto's en verhalen. Hierbij komt natuurlijk de oneindige kennis vanuit de VWG goed van pas.”

En hieronder volgt de laatste bijdrage van Jules. Zijn laatste zin is een beter einde dan wat voor andere afsluiting dan ook. Welkom bij de club!

Buizerd bij het Soerendonks Goor, 7 oktober 2018 (Tom Heijnen)

“Een vogelsoort die ik regelmatig zie in de Kempen en die me intrigeert, al van jongs af aan, is de buizerd. Deze vogel is er mede de oorzaak van dat ik nu dit “virus“ heb opgelopen. Dat magnifieke vrije zweven in de lucht maakt me vaak jaloers...”

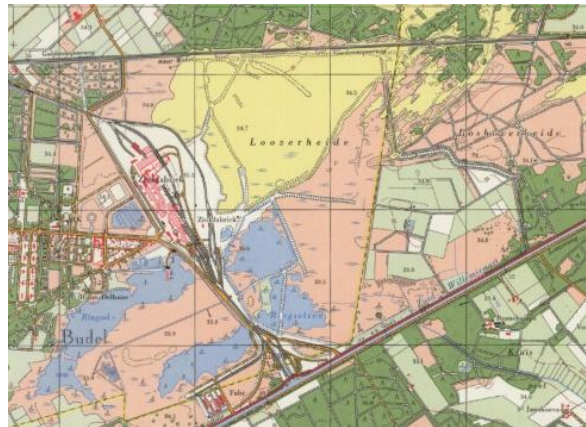

Afgestoft: de Flevo van de Kempen

Tom Heijnen

Ergens in de jaren zeventig “ontdekten” vogelaars uit de Kempen de omgeving Budel-Dorplein: de Ringselvennen, de Hoort, de Loozerheide. Ondanks een groot fabrieksterrein van de zinkfabriek (tegenwoordig van Nyrstar) en grootschalige vervuiling met zinkslakken was het hier genieten! Wat een hoop bijzondere vogels kon je hier zien. Ik was één van die vogelaars en sinds die ontdekking kwam ik daar regelmatig, alleen of met Lex Peeters, Frank Neijts, Henk Hendriks of andere vogelaars.

In en rond de uitgebreide riet- en Galigaanvelden van de Ringselvennen zagen we in de zomer altijd Bruine Kiekendieven en hoorden we talrijke Snorren en Rietzangers. Te voet kon je ook naar een enorme zandplaat lopen, de Loozerheide. Die was ruim 100 ha. groot en bood een voor onze regio bizarre combinatie van habitats: plassen, grote stukke kaal zand, lage zandruggen en (bij het fabrieksterrein) heuvels met puinafval. Samen met de Ringselvennen noemden we dit gebied de Flevo van de Kempen, *zoveel* bijzondere vogels zagen we er.

De Flevo van de Kempen rond 1980

Er broedden meerdere Kleine Plevieren, Tapuiten en Duinpiepers, en in 1974 zelfs een Goudplevier in een aangrenzend stukje vochtige heide waar ook altijd Tureluurs en Grutto's zaten. Op de puinhellingen broedden Visdieven, Zilvermeeuwen en Stormmeeuwen.

Nog veel indrukwekkender was de lijst met doortrekkers. Nergens anders in de Kempen kon je je als binnenlandvogelaar beter bekwamen in het determineren van stelt- en strandlopers, want op de kustachtige zandplaat waren vaak kustachtige vogels te vinden. We zagen er een Rotgans, Stelkluten, Kluten (waaronder een groep van 20), tientallen Bontbekplevieren, meerdere

Strandplevieren, Zilverplevieren en grote groepen Kieviten (met ca 2500 als grootste aantal). Verder meermaals Kanoeten, twaalf keer Drieteenstrandlopers, regelmatig Kleine en Krombekstrandlopers, heel vaak Bonte Strandlopers (tot 60 tegelijk), diverse keren Temmincks Strandlopers, en één keer zelfs Paarse Strandlopers en een Steenloper. Daarnaast zagen we volop de gewonere steltlopers zoals Kemphanen, Zwarte Ruiters, Tureluur (tot 60 aan toe) en Oeverlopers (tot 30). En een Reuzenster!

De huidige situatie

Helaas heeft de zandplaat plaats moeten maken voor bassins van de zinkfabriek. Sindsdien is het geen Flevo van de Kempen meer.

Lepelaars bij het Soerendonks Goor, 3 september 2020 (Toine Kuiper)

Zeldzame broedvogels in 2020: Bergeend t/m Aalscholver

Tom Heijnen & Paul van Pelt

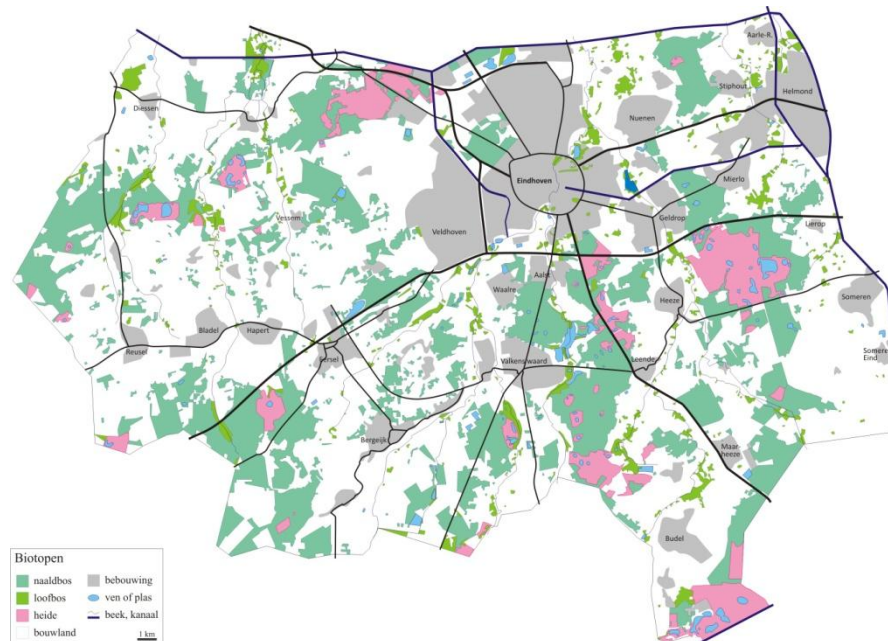
Onze kennis over vogels is de afgelopen tientallen jaren enorm toegenomen. We verzamelen met z'n allen grote hoeveelheden gegevens die in databases van waarneming.nl en Sovon en in allerlei rapporten worden opgeslagen. Bij zeldzame soorten of bijzondere waarnemingen worden waarnemingen soms vervaagd of afgeschermd. Door die grote hoeveelheid en diversiteit aan (soms vervaagde) bronnen is het niet makkelijk om overzicht te krijgen en een simpel vraag te beantwoorden als "hoeveel Roerdompen broedden er het afgelopen jaar in de Kempen". Daar brengen we in deze reeks over zeldzame broedvogels verandering in. We bespreken het voorkomen als broedvogel van soorten die in ons werkgebied zeldzaam zijn (minder dan 50 territoria) of in kolonieverband broeden (zoals Blauwe Reiger en Oeverzwaluw).

Mocht je aanvullingen of correcties hebben dan ontvangen we die graag! Na afloop van de reeks artikeltjes willen we er één geheel van maken en dan is het fijn als eventuele fouten en tekortkomingen verwerkt zijn.

Methode

Gebied

Op de kaart hieronder is de begrenzing van de Kempen weergegeven zoals wij die hebben gehanteerd.

Begrenzing van de Kempen

In dit artikel worden de volgende gebieden genoemd:

- Beleven: ven met omliggende graslanden en houtwallen ten NO van Reusel
- Beuven: ven op de Strabrechtse Heide
- Broekeling: vennen met moeras ten ZW van Esbeek
- De Hoort: ven met moeras ten zuiden van Budel-Dorplein
- De Pielis: bos en agrarisch gebied ten WZW van Luyksgestel
- Dierenrijk: dierentuin ten ZO van Nuenen
- Diessens Broek: dal van de Reusel met vochtige graslanden ten N van Diessen en ten oosten van Biest-Houtakker; is incl. Houtakkerbroek en waterzuivering Biest-Houtakker
- Dijksche Heide: bos en heide tussen Leenderstrijp en Soerendonk
- Driebruggen: loofbos langs de Tongelreep ten zuidoosten van Valkenswaard
- E3-strand: afgraving ten NO van Eersel
- Flaes: ven ten NO van Lage Mierde
- Gastelse Heide: ten ZO van de Grootte Heide en ten NW van Gastel
- Grootte Heide: tussen Achelse Kluis en Soerendonk
- Groot Malpieven: ven op de Malpieheide ten Z van Valkenswaard
- Grootmeer: een van de Vessemse vennen tussen Vessem en Wintelre
- Kleinmeer: een van de Vessemse vennen tussen Vessem en Wintelre
- Landgoed De Utrecht: overwegend bosgebied ten NW van Lage Mierde
- Landschotse Heide: ten O van Westelbeers

- Loozerheide: zand, heide en ruigte ten O van Budel-Dorplein
- Neterselse Heide: ten Z van Westelbeers
- Pannegoor: ven op de Cartierheide, ten ZW van Eersel
- Plateaux: heide, vennen en bos aan de Belgische grens ten Z van Valkenswaard
- Ringselvennen: vennen met heide en moeras ten Z en ZO van Budel-Dorplein
- Soerendonks Goor: ven met moeras ten W van Soerendonk
- Visvijvers Bergeijk: ten ZO van Bergeijk, ook bekend als Liskes
- Visvijvers Driebruggen: langs de Tongelreep ten zuidoosten van Valkenswaard
- Visvijvers Valkenswaard: vijvercomplex met moeras ten NO van Valkenswaard
- Warande: park aan de NW-rand van Helmond
- Weeldsche Heide: bos ten W van Lage Mierde
- Weijerkens: schrale gronden ten ZW van Weebosch
- Wellenseind: bos en kleinschalig grasland ten N van Lage Mierde

Gegevens en interpretatie

Henk Sierdsema voorzag ons van gegevens uit de relevante databases (waarneming.nl, Avimap, kolonievogels en zeldzame broedvogels). We hebben verder geput uit diverse inventarisatierapporten en artikelen. Dit artikel is dus een bundeling en interpretatie van waarnemingen die door allerlei vogelaars in de streek zijn verzameld.

We gebruiken bij alle soorten de term “territoria” behalve bij kolonievogels waar we spreken over nesten. Aantallen die uit publicaties komen hebben we één op één

overgenomen. In de meeste, zo niet alle, gevallen zijn die inventarisaties met Autocluster verwerkt waardoor automatisch de Sovon broedvogelcriteria zijn toegepast. Daar waar we losse waarnemingen moesten interpreteren hebben we de Sovon criteria toegepast. Deze criteria zijn te raadplegen op sovon.nl/nl/soort/. Nestindicatieve waarnemingen tellen altijd, maar in geval van zang, balts, paar of adult in broedbiotoop gelden soortspecifieke criteria. Ter informatie hebben we deze ook direct onder de soortnaam cursief vermeld.

Volledigheid van de gegevens

Achter de soortnaam staat het aantal territoria dat in 2020 in de Kempen is vastgesteld. Tussen haakjes staat onze inschatting van de volledigheid van dit aantal.

- Zeer volledig: 90-100% van het aantal territoria is gevonden
- Vrij volledig: 75-90% is gevonden
- Matig volledig: 50-75% is gevonden
- Onvolledig: 25-50% is gevonden
- Zeer onvolledig: minder dan 25% is gevonden

Die inschatting is gebaseerd op de trefkans van de soort als broedvogel, ons beeld van de mate van vlakdekking (hoeveel van het geschikte habitat in de Kempen is onderzocht) en ons beeld van de onderzoeksintensiteit.

Resultaten

Bergeend: 3 territoria (vrij volledig)

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 30 april t/m 15 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode.

Er werd één zeker broedgeval vastgesteld, nl. in het Diessens Broek waar een paar met pulli werd gezien op de plassen van de waterzuivering Biest-Houtakker, en er waren twee territoria op het Beuven.

Mannetje Bergeend bij de waterzuivering Hapert, 25 april 2020 (Connie Neutkens)

Daarnaast waren er tussen de datumgrenzen waarnemingen bij het Beleven (7 mei 1 ex, 23 mei 4 ex) en Visvijvers Bergeijk (11 mei 1 paar, 18 mei 1 vrouw), maar dat betrof vermoedelijk in niet-broedende vogels.

Zomertaling: 5-7 territoria (vrij volledig)

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 april t/m 30 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode.

Mannetjes en vrouwtje Zomertalingen op het Beleven, 17 april 2020 (Paul van Pelt)

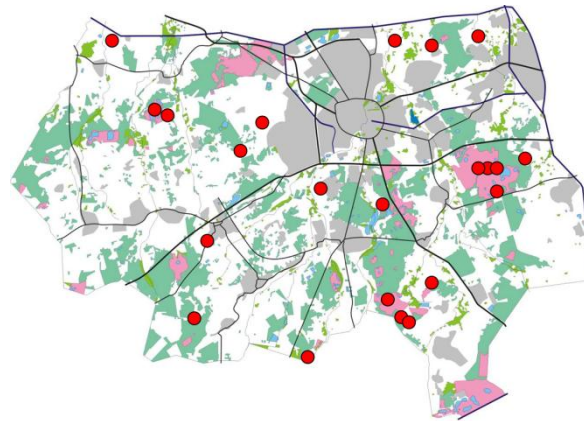
De overwegend losse waarnemingen wijzen er op dat Zomertalingen in slechts drie gebieden voorkwamen: Diessens Broek (1), Beleven (3-5) en Ringselvennen (1).

Kwartel: 21 territoria (zeer onvolledig)

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 mei t/m 31 juli. Fusieafstand: 1000m.

Waarnemingen werden gedaan verspreid over de gehele Kempen, met nergens duidelijke of grote clusters. Ook waren er geen zekere broedgevallen: alle waarnemingen hadden betrekking op

roepende mannetjes. Deze werden gehoord op de Strabrechtse Heide (4), Landschotse Heide (2) en Gastelse Heide (2).

Kwartel territoria in 2020

Daarnaast waren er waarnemingen bij Biest-Houthakker, aan de ZW-rand van Eersel, ten oosten van Vessem bij Halfmijl, Eindhoven Airport, ten westen van Waalre, ten ZO van Achtereind (bij Aalst), aan de noordkant van Nederwetten, aan de noordkant van Gerwen, het Meerven (ten ZW van Lierop), op de Weijerkens, op de Plateaux, op de Groote Heide en op de Dijksche Heide (alle 1 territorium).

Geoorde Fuut: 9-11 territoria (vrij volledig)

In geval van zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 april t/m 20 juli. In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop) moet er 1 waarneming zijn in de periode 10 mei t/m 20 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode.

Territoria werden vastgesteld in de Broekeling (1-2), het Pannegoor (4-5, waarvan 1 met jongen), Grootmeer (2, waarvan 1 met jongen) en Groot Malpieven (2, waarvan 1 met jongen). Wakende Geoorde Futen op het Pannegoor zijn hierbij als nestindicatief gerekend.

Geoorde Fuut op het Groot Malpieven, 24 juni 2020 (Wim Deeben)

Op het E3-strand werden wel Geoorde Futen gezien (3 juni 7 ex, 23 juni 2 ex, 19 juli 8 ex) maar deze zijn niet meegerekend omdat het gebied geen geschikt broedhabitat heeft.

Zomertortel: 14-15 territoria (zeer onvolledig)

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts en bij 1-6 geldige moet er 1 waarneming zijn in de periode 30 april t/m 20 juli. Fusieafstand: 300m.

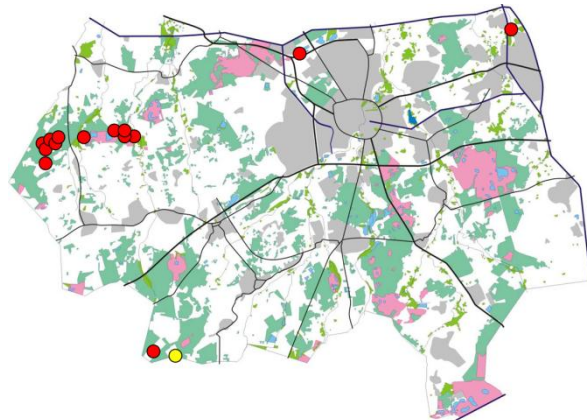
De meeste territoria werden gevonden in twee clusters, nl. op Landgoed de Utrecht

Amoureuze Geoorde Futen in Broekeling, 26 april 2020 (Crista Castelijns)

(5) en rondom de Neterselse Heide (4). Hierbij geldt wel de kanttekening dat Zomertortels soms ook in hun foerageergebieden zingen waardoor het werkelijk aantal territoria kleiner kan zijn. In mei werden meerdere waarnemingen van Zomertortels gedaan bij De Pielis (1-2), met éénmaal twee exemplaren dus een mogelijk paar en éénmaal een zingende man. Verder waren er nog territoria op Wellenseind (1), de Weeldsche Heide (1), ten noorden van Knooppunt Batadorp (1) en bij de waterzuivering ZO van Aarle-Rixtel (1).

Zomertortel territoria in 2020 (geel = onzeker)

Ooievaar: 3 (+4) nesten (zeer volledig)

Ten zuidoosten van Mierlo broedde een paar succesvol op een zelfgebouwd nest hoog in een afgebroken boom. Bij Dierenrijk hadden twee paren hun nest op een betonnen portaal van de spoorlijn van Eindhoven naar Helmond; op beide nesten

werden jongen gezien. Naar verluidt broedden ook nog eens 4 paren in het dierenpark zelf en betrof dat allemaal vrij vliegende vogels.

Roerdomp: 12-13 territoria (vrij volledig)

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 april t/m 10 juni. Fusieafstand: 1000m.

Territoria werden vastgesteld op de Visvijvers Valkenswaard (7), Visvijvers Driebruggen (1, maar zou een verplaatsing vanuit de visvijvers Valkenswaard kunnen zijn), Ringselvennen (3), Soerendonks Goor (1) en Beuven (1). Op de Visvijvers Bergeijk (0) werd in maart een vogel gehoord en half juni een vogel gezien, maar er waren geen meldingen tussen de datumgrenzen.

Roerdomp vliegt laag over de Ringselvennen, 7 mei 2020 (Tom Heijnen)

Hoewel het met 12-13 territoria een topjaar was, gold dat niet voor alle gebieden. Een paar jaar geleden kwamen er op het Beuven en omgeving aanzienlijk meer territoria voor, zoals 4 in 2015 en 5 in 2016.

Woudaap: 6 territoria (matig volledig)

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 10 juli. Fusieafstand: 1000m.

Op de Visvijvers Valkenswaard werden 4 territoria aangetroffen nadat ook 2018 en 2019 hele goede jaren waren met resp. 5 en >3 territoria. Daarnaast waren er territoria op de Vessemsse Vennen (1) en het Soerendonks Goor (1). Op de Visvijvers Bergeijk en de Ringselvennen, waar in 2018 nog (mogelijke) territoria werden gevonden, werden dit keer geen Woudapen gehoord. Andere goede jaren sinds 2000, met minstens 5 territoria, waren 2002 (6), 2003 (6-7), 2004 (7-8), 2005 (5), 2017 (8) en 2018 (6-8).

Blauwe Reiger: 77 nesten (zeer volledig)

In de Warande bij Helmond waren 61 nesten bezet en in het wilgenmoeras van het Soerendonks Goor 12 nesten. Daarnaast waren er enkele locaties met één of twee nesten: op het Kleinmeer bij Vessem (2) broedden twee paren zo goed als op de

grond (waarvan één op de takken van een wilg) en ook werden hier jongen gehoord; aan de zuidwestrand van Waalre (1) werd een nest met tenminste één jong gevonden; en op de Visvijvers Valkenswaard (1) broedde een paar laag in het riet en bracht drie jongen groot.

Adulte Blauwe Reiger warmt zich op, Grootmeer bij Vessem, 9 mei 2020 (Tom Heijnen)

Lepelaar: 3 territoria (zeer volledig)

Aan de rand van de Blauwe Reigerkolonie van het Soerendonks Goor leken zich meerdere Lepelaars te vestigen. De eerste vogel werd gezien op 5 april en vanaf half mei begonnen 4-6 adulten in broedkleed

zich verdacht te gedragen door regelmatig op vaste plekken in de wilgenstruiken van de reigerkolonie te duiken. Half juni werden drie nestplaatsen vermoed, al werd gesleep met takken al die tijd niet gezien. Het is onduidelijk wat er daarna is gebeurd. Na verloop van tijd werden geen vogels meer gezien die in de wilgen verdwenen, al waren wel regelmatig rustende en foeragerende vogels (maximaal 15 op 12 juni) aanwezig.

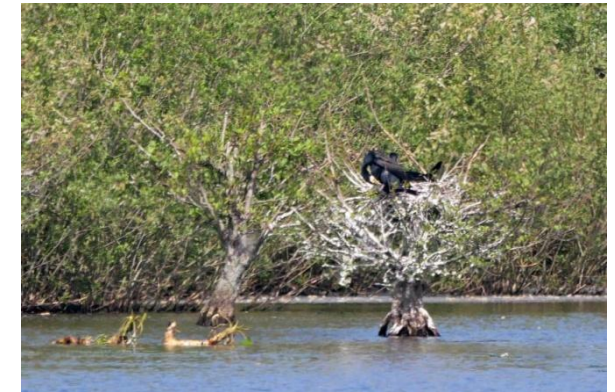
Lepelaar landt in de wilgen van het Soerendonks Goor, 24 mei 2020 (Tom Heijnen)

De Lepelaarkolonie van het Beuven was voor het tweede jaar op rij niet bezet. In 2016-2018 kwamen hier nog 6-13 paren tot broeden.

Aalscholver: 12 nesten (zeer volledig)

Op de Flaes is al jaren een kleine kolonie aanwezig met in 2020 11 bewoonde nesten. Bij het Soerendonks Goor broedde een paar

succesvol in de vork van een wilg die een klein stukje boven het water uitstak; dit paar bracht twee jongen groot.

Aalscholverpaar op hun nest bij het Soerendonks Goor, 27 april 2020 (Tom Heijnen)

Voor het eerst sinds jaren broedden er geen Aalscholvers op het Beuven. In de jaren 2015-2019 zat hier nog een kolonie met 15-23 nesten.

Dankwoord

Henk Sierdsema verstrekte de basisgegevens die wij in deze serie artikeltjes presenteren. Die gegevens zijn verzameld door tientallen vogelaars die in de Kempen actief zijn. Leo Ballering, Martijn van der Weijde en Robbert Kastelijn voorzagen ons van waardevolle aanvullende gegevens.

Twiieter-de-twiiet: Raven in het Dommeldal

Robbert van Hiele en Pieter Wouters schrijven regelmatig een stukje over wat hen als vogelaars bezighoudt, of wat recent op hun pad is gekomen. Dit kan van alles zijn: beschrijvingen van hun vogelactiviteiten, informatie over een soort of soorten die op dat moment actueel zijn, een verslag van VWG-activiteiten: alles waarvan hun vogelhart sneller gaat kloppen.

Robbert van Hiele

24 januari 2021, 15.11 uur, Dommeldal op 200 meter ten zuiden van de Volmolen (Waalre), 2 raven luid kro-kro-kro-end, richting NW, op 100 meter van elkaar. Op 8 januari 2021, 15.13 uur dus 2 minuten na mijn 15.11 uur, meldde Willeke Stouten-Leuris op 200 meter van mijn plek, ook 2 overvliegende raven. Dat is sterk, toch, daarvoor was er in het hele Dommeldal vanaf de Volmolen tot boven Valkenswaard nog nooit een raaf op waarneming.nl gezet. Zo maar een waarneming uit mijn vogelleven. Maar zoals wel vaker het geval is beginnen mijn hersenen te kraken. Is het een paar? Kan het een bestaand paar van het Leenderbos zijn? Is het een voedselvluht? Zijn ze misschien zelfs op zoek naar een geschikte toekomstige nestelplek? Trouwens, elke conclusie die ik hierna trek moet je met een korreltje zout

nemen. Mocht je ergens een beter antwoord op weten, laat het me weten op rvanhiele@telfort.nl en ik verwerk het in mijn volgende twiiet!

Ravenkop (Trevor Boyer)

Raven vormen paartjes voor het leven. Het zijn dan standvogels die op enige afstand van hun nestplek naar voedsel kunnen zoeken. In de publicatie "Algemene en schaarse vogels van Nederland" uit 2001 geven R. Bijlsma, W. van Manen en S. Deuzeman als feit dat broedende territoriale vogels foerageren tot 4 of 5 kilometer van hun nest. "Onze" Jacques van Kessel heeft al wat publicaties over raven achter zijn naam staan en in een recente stelt hij dat er in 2019 sprake was van 1 territorium in ongeveer het midden van het Leenderbos (4

uitgevlogen jongen) en een probeerterritorium in de buurt van het Soerendonks Goor. De afstand vanaf dat succesvolle nest is hemelsbreed 8 kilometer dus volgens de gegevens van hierboven wat te ver voor een foerageervluchtje. En als dat wel zo zou zijn zou je verwachten dat ze dan ook wel wat vaker gesignaleerd worden.

Dan blijven er nog 2 mogelijkheden over, een territoriaal paar nog zonder nest of niet-territoriale zwervers. Die laatsten bestaan uit jongere, nog niet broedende vogels en kunnen bij genoeg voedselaanbod tot flinke groepen aanzwellen. Op de Veluwe zijn vanaf september en oktober groepen van over de 20 geen uitzondering. Ze hebben dan vaak ook een gezamenlijke slaapplek die in Nederland in het gunstigste geval (11 januari 1996, Kroondomein) 151! vogels kan bevatten. Het kan trouwens nog gekker, op de Shetland-eilanden, ver ten noorden van Schotland, waren jaren geleden verschillende walviskarkassen op het strand aangespoeld. Niet minder dan 800 raven groeften hier lange tijd samen. Wow!

Een oude avifauna van Noord-Brabant uit 1967 laat zien hoe zeldzaam een raaf hier vroeger was. Na het verdwijnen als

broedpaar in 1927 zijn er tot 1967 maar 2 waarnemingen bekend. 1 in Mierlo en 1 bij Bergen op Zoom. Maar na het uitzetten op de Veluwe gedurende vele jaren (159 vogels vanaf 1967) begint er steeds meer muziek in de broedvogelstand te zitten. Na een eerste broedgeval in Brabant in 2014 in de Maashorst kwam er een paar jaar later de Kampina bij. Vervolgens het Leenderbos. Ook de Stippelberg zit ergens hier tussen. Nu is inmiddels ook het Markiezaatsmeer aangedaan alhoewel het nest net over de grens in Zeeland is gebouwd. Ook daar worden tegenwoordig reeënkadavers neergelegd net als in het Leenderbos (ook zwijnen?) in het kader van het project "Dood doet leven", geïnitieerd door de Stichting Ark. Dat lijkt een belangrijke reden voor dit succes. En dan zoeken ze ook nog eens een nestplek (vaak een grove den) waar zo weinig mogelijk recreanten komen. Een flink bosoppervlak met rustgebieden of een moeilijk bereikbare nestboom (voor mensen dan) is dus zeer belangrijk. Uiteindelijk brengt die langzame stijging van de ravenpopulatie in de provincie ook zwervende, jonge vogels op weg naar een eigen plek onder de zon.

In februari wordt al begonnen met het verzamelen van takjes om dan rond maart met de eileg te starten. Dus wil je als paar dit jaar nog gaan bouwen dan moet er nu wel flink rond gevlogen worden, af en toe

een koprol of looping erbij, het landschap moet gescand worden op zoek naar geschikte woonplekken, de paarband moet verstevigd worden door te zingen naar elkaar met hun prachtige, verdragende roep. Is dat wat ik hier zag? Ik weet het natuurlijk niet maar ze waren zo mooi naar elkaar aan het roepen, met zijn 2-en.

Ravenpaar (Trevor Boyer)

En dan om aan te geven hoe bijzonder het vlak bij mijn huis is om een raaf te zien. In de bebouwde kern van Veldhoven is nog nooit een raaf gemeld buiten een tamme op het industrieterrein. In de gemeente met toch wel wat mooie akkertjes en bossen pas 2 keer, de eerste keer in 2019 en toen nog 2 in maart 2020 rond Toterfout. Dan zou je kunnen zeggen, er lopen hier misschien helemaal geen goede vogelaars rond of ze melden gewoon nooit wat op waarneming. Even wat neuzen in de wat moeilijkere bosvogels. De appelvink is 86 keer gemeld,

de kruisbek 21 keer, de sijs 158 keer, de bonte vliegenvanger 94 keer en de grote lijster 74 keer. Als je die er uit kun halen moet een raaf toch ook lukken, dacht ik zo. Dus, gewoon zeer bijzonder hier in de buurt.

Wat wordt in deze buurt dan hun eventuele broedplek? En welk voedsel eten ze hier? Veel structureel onderzoek naar hun menu is er niet, het blijft bij wat hap-snap-info. Uiteraard heeft Rob Bijlsma wel weer wat hierover te melden. Hij heeft gegevens die gelden voor de Veluwe. In maart bestaan hun braakballen uit kadaverresten en larven van houtkevers. Net als zwarte spechten schijnen ze hout kapot te hakken op zoek naar die larven. Van maart tot mei zijn het meer vogels en jonge konijnen en aas van jonge zwijnen en pluimvee. In de zomer ook afval bij toeristische plekken (waarschijnlijk op momenten dat de mensen thuis aan tafel zitten). In de herfst en winter veel kadavers en slachtafval.

Maar goed, ik zeg op grond van niks en met totaal ontbrekende kennis, wat ik hier zag was een territoriaal paar zonder nest die in een gebied van 10 bij 15 kilometer (volgens onderzoek) een zeer rustige, mensvrije nestplek met voedsel in alle seizoenen proberen te vinden. Om die te vinden lijkt me hier vlak bij nog niet zo eenvoudig maar goed, zij zien het van boven af en door ravenogen misschien beter dan ik. Toitoitoy, mijn zegen hebben jullie!

Bokje in het Diessens Broek, 15 februari 2021 (Lex Peeters)

De pluimen van februari 2021

Lex Peeters

Even leek februari voor vogelaars net zo saai te worden als de maanden en winters ervoor. De maand begon mild, maar ineens verschenen er Siberische pluimen in de weerberichten. Tegen het weekend van 6 en 7 februari begonnen honderden sneeuwschuivers warm te draaien en de NS haastte zich om onrendabele ritten uit het schema te schrappen. Normaal gesproken zou de burgerluchtvaart daar gretig aan mee doen, maar daar viel niet veel meer te schrappen.

Grote groep Holenduiven in de omgeving Oerle, 6 februari 2021 (Lex Peeters)

Op de zaterdag voor de drastische weersomslag was ik bij het Goorven. De

natuur was zich nog nergens van bewust. Veldleeuwerik, Boomleeuwerik en Grote Lijster hadden de lente in de bol en zongen voluit. Op de Flaes zaten de eerste Aalscholvers op hun nest en bij het Klein Meer in Wintelre bleek de kolonie Blauwe Reigers bezet. Aan het E3-Strand in Eersel verbleef de eerste Scholekster en in de buurt van Oerle vielen enorme groepen Holenduiven op.

Einde middag draaide de wind en zwol aan. Het begon te miezeren. Rond 21.00 uur vielen in Netersel de eerste vlokken en weer een uurtje later was er al sprake van de aangekondigde sneeuwjacht. Spectaculair. In enkele uurtjes tijd voorkwam de winter een vroege lente.

Beleven, 7 februari 2021 (Lex Peeters)

Nederland ontwaakte in een winters landschap. Zoals verwacht had dit direct effect op de vogels. Door de vele sneeuwval was het zicht die zondag slecht, maar via radars van de luchtmacht toonde Hans van Gasteren ons de massale trek naar het zuiden.

Veldleeuwerik bij Lage Mierde, 13 februari 2021 (Lex Peeters)

Ongetwijfeld vooral soorten die door het sneeuwdek en de bevroren grond niet meer aan voedsel konden komen. Veldwaarnemingen van overtrekkende Kieviten, Veldleeuweriken, Kramsvogels en Koperwieken ondersteunden dat ook. Bij het Diessens Broek plofte het ene na het andere groepje Watersnippen neer op een besneeuwd weiland. De voorbode van een

ongekende snippen-influx, zou later blijken. Daarnaast viel de aanwezigheid van Blauwe Kiekendieven op. In heel de winter had ik er in de Kempen nog maar één gezien; nu zag ik er 4 op een dag. Ook daarna ging er geen dag voorbij zonder Blauwe Kieken.

Op maandag, op weg naar het werk, bleek de impact van het weer uit kleine observaties. Een Vos sprong midden in een weiland achter een Zwarte Kraai aan, onder een bewegend hoopje sneeuw kwam een Haas tevoorschijn, op het erf van een boerderij foerageerden 8 Wulpen en langs een landbouwweg dribbelden Veldleeuweriken onverstoorbaar door de berm. Al snel bleken overal op akkers kleine en grotere groepen Veldleeuweriken te verblijven en op enkele plekken ook Boomleeuweriken.

Geelgors bij Beleven, 7 februari 2021 (Lex Peeters)

De pleisterplaats van ruim 220 Geelgorzen bij het Beleven in Reusel groeide naar 270 stuks. Op verschillende plekken zaten ineens Patrijzen. Vooral een waarnemerseffect, want in de sneeuw vallen ze beter op.

Patrijzen bij Baarschot, 13 februari 2021 (Lex Peeters)

In de nachten ging het steeds strenger vriezen (in de Kempen tot -12°C) en ook overdag kwam de temperatuur niet meer boven 0. De meeste plassen in de regio vrozen dan ook snel dicht. Dat veroorzaakte weer veel verplaatsingen onder watervogels. In het Moergestels Broek hield de stroming van riviertje De Reusel een plas open. Naast een hoge concentratie eenden zaten daar meer dan honderd Watersnippen, met ertussen enkele Bokjes. Beide soorten waren op korte afstand te bekijken langs een grachtje bij het Diessens Broek. Daar telde ik maximaal 5 Bokjes.

Dankzij de waterzuivering bleef in de buurt ook een vijver open. Daar verbleven grote aantallen Krakeenden en Wintertalingen. Een groep van circa 40 Smienten vloog over. Aan het riet scharrelden twee Waterrallen en op de weilanden streek een groep van 17 Kleine Zwanen neer. De winter was allerminst meer saai.

Houtsnip bij Baarschot, 13 februari 2021 (Lex Peeters)

Voor vogelaars een lust, voor de vogels een enorme last. Houtsnippen zoeken natuurlijk niet voor de lol overdag voedsel in ijsgreppels. Er vielen veel slachtoffers. Zelf vond ik een dood Bokje, broodmager. Ook uilen sneuvelden op grote schaal. Na een slecht muizenjaar werd het winterdieet ze fataal. En ver van de bewoonde wereld slopen huiskatten langs slootkanten op zoek naar een makkelijke prooi. Vanuit die optiek was het maar goed dat het strenge

winterweer zich al na een week weer gewonnen gaf.

De periode erna verliep even fascinerend. In een week tijd liep de temperatuur op naar een februari record van 20 graden. Een verschil van 32 graden! Opnieuw kwijlende weermannen en -vrouwen die zich verdrongen om als eerste de door computers berekende weerpluimen te presenteren. De natuur reageerde onvoorstelbaar snel. Na twee dagen dooi zongen de Veldleeuweriken, Grote Lijsters en Merels weer. Vanuit Spanje trok een massa Kraanvogels in 3-5 dagen tijd naar het noorden van Duitsland en verder. Tussen al dat trompettergeweld dook boven de Ringselvennen bij Budel-Dorplein al een Lepelaar op.

Amplexus (paargreep) van padden op Landgoed Wellenseind, 25 februari 2021 (Lex Peeters)

De amfibieëntrek kwam vrijwel meteen op gang. Na een week waren de eerste Tjiftjaffen al te horen en baltsten de spechten op Landgoed Wellenseind alsof ze het tijdverlies onmiddellijk wilden inhalen.

Baltse Bergeenden in het Diessens Broek, 19 februari 2021 (Lex Peeters)

Bergeenden die het Diessens Broek waren ontvlucht doken weer op en begonnen elkaar op te hitsen. In het laatste februariweekend verbleven in het Moergestels Broek 22 Goudplevieren en alweer 21 Grutto's, waaronder een IJlandse in zomerkleed. Alsof de winterse onderbreking nooit had plaats gevonden.

IJlandse Grutto in het Moergestels Broek, 27 februari 2021 (Lex Peeters)

En we werden op nog een meteorologisch fenomeen getraakteerd. De warme zuidenwind blies zoveel Saharazand over Nederland dat de zon erdoor werd verduisterd.

Saharazand verduistert de zon, 22 februari 2021 (Lex Peeters)

Alles bij elkaar een bizarre maand, om nooit te vergeten.

*Aalscholvers bij de visvijver van
Bladel, 15 januari 2021 (Cor van Pelt)*

Veel slachtoffers onder Kerkuilen door sneeuwval en kou

Mark Sloendregt

Het leek een zachte winter te worden totdat op zondag 7 februari sneeuw viel en de kou haar entree deed. De stuifsnegew in Nederland en Vlaanderen zorgde voor grote problemen bij uilen; zo werden o.a. muizen moeilijk bereikbaar.

Wie in de periode daarna op de waarnemerssite waarneming.nl of op social media heeft gekeken, is het wellicht ook opgevallen dat er veel Kerkuilen werden gemeld. Het ging dan vooral om vogels die overdag jaagden of dood werden gevonden. Navraag bij diverse uilenbeschermers bevestigde dit beeld: Kerkuilen vielen bij bosjes.

Deze soort heeft het namelijk moeilijk in periodes van kou. Ze leggen nauwelijks vetreserves aan en hebben daardoor in de winter moeite om hun lichaamsgewicht op peil te houden.

De in februari gevonden Kerkuilen waren allen uitgeput en graatmager. Er waren zelfs waarnemingen van Kerkuilen die overdag

buiten de kast kwamen om zich op te warmen aan de zon, hetgeen anders ongebruikelijk is. De vrieskou in de nacht was het ergst en noopte hen hiertoe. Fotografen zijn weliswaar enthousiast over hun spectaculaire platen van jagende Kerkuilen, maar in werkelijkheid is dat jagen op klaarlichte dag een gevolg van 'voedselstress'.

*Dode Kerkuil in de sneeuw, februari 2021
(Andreas Schuering)*

In vogelrevalidatiecentra was in deze periode een toeloop merkbaar van winterslachtoffers en in VRC Zundert en de Fûgelhelling werden daarnaast veel Torenvalken en Buizerds binnengebracht, muizeneters bij uitstek.

Philippe Smets (Kerkuilwerkgroep Vlaanderen) ringt uilen in het veld op een gestandaardiseerde manier met een mistnet. Hij had afgelopen najaar en winter tot nu toe 21 Velduilen, 22 Kerkuilen en 9 Ransuilen gevangen in België. Op zondag 7 februari had hij geen uilen, donderdag 11 februari één Velduil. Dit geeft aan dat Kerkuilen (en Ransuilen) niet 'vluchtten' voor de sneeuw en dat er geen migratie (vorsttrek) was zoals bijvoorbeeld met leeuweriken en Kieviten.

Bij Andre Eijkenaar (Kerkuilenwerkgroep Groningen) stond de telefoon roodgloeiend. Bovendien kreeg hij via 'Griel' veel terugmeldingen binnen van slachtoffers onder Kerkuilen. 'Griel' is het invoerportaal

van het Vogeltrekstation Arnhem waar ringgegevens worden beheerd. De muizenstand was al ingezakt in Groningen en daar kwam deze winterweek nog eens overheen. Daarbij waren er in Groningen vorig jaar veel late tweede legfels. Het vermoeden bestaat dat het met name deze groep was die massaal het loodje heeft gelegd.

Leo Daanen (vereniging vogelwacht 'de Maasheggen') is ringer en kreeg twee terugmeldingen van Kerkuilen, waarvan er één al 14 jaar oud was (18 juni 2007). Deze kerkuil woog nog maar 194 gram en was daarmee dus flink vermagerd. Een stervende Kerkuil heeft al snel 30% van zijn eigen gewicht verloren. De andere Kerkuil was nog relatief jong en geringd op 18 mei 2020. Er waren geen sporen van predatie; wel was er sprake van voedselgebrek en waren beide Kerkuilen dus winterslachtoffers.

Johan de Jong uit Friesland meldde dat er aanvankelijk veel eerstejaars Kerkuilen slachtoffer zijn geworden van de winter. Ze kenden hun omgeving nog niet goed en wisten bij slecht weer geen alternatieve plekken te vinden om te foerageren. In de loop van de winter kwamen ook oudere uilen om. Bij drieëntwintig slachtoffers - alle omgekomen door voedselgebrek - lag het

gewicht rond de 210 gram. De ondergrens om te kunnen overleven ligt rond de 220 gram. De muizenstand in Friesland was op dit moment ook slecht.

Dode Kerkuil, februari 2021 (Mari de Bijl)

Op de website 'Nestkastnu.nl' zijn elf camera's gericht op en in uilenkasten in Noord-Brabant. Bij de enkele kasten vlogen de Kerkuilen in het winterse weer steeds

vroeger uit om te gaan jagen. Er werd niet meer gepaard en de uilen keerden zelfs voor korte duur niet meer terug in de kast. In de kerk van Liempde hangt ook een camera en daar werd eerst de man sinds dinsdag 9 februari gemist en vervolgens de vrouw na vrijdag 12 februari. Onzeker is wat er met hen is gebeurd, maar ook hier wordt gedacht aan wintersterfte.

Wat de gevolgen zijn van deze strenge winterperiode voor het komend broedseizoen blijft nog ongewis. Laten we hopen op een herstel van de Kerkuilenpopulatie en hun prooien, de muizen.

Met dank aan: Charles Brosens, Leo Daanen, Anita van Dooren, Dirk Eijkemans, Andre Eijkenaar, Tsjepke van der Honing, Johan de Jong, Ruud Leblanc, Marc van Leeuwen, Ger Maatkamp, Mary Mombarg-Post, Joost Nijkamp, Jochem Sloothaak, Philippe Smets, Ludo Smets, Rinus Sterken.

Robbie's vogelboekenkast

Robbert van Hiele

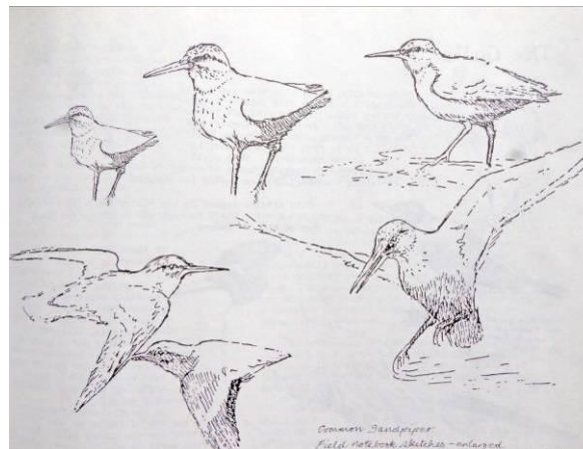
Rond mijn 7^e jaar had ik een flink stapeltje dierenboeken. Bladerend door de wereld van de dieren ontstond daaruit Robbie's Dierenkwis. Tijdens verjaardagen achtervolgde ik ooms en tantes met de meest onmogelijke vragen. "Hoe lang kan een netslang worden?" of "Hoe groot worden reuzenroggen?" In het weergaloze boek "Dieren van verre eilanden" uit 1965 zitten nog enkele handgetikte blaadjes van ooit. Daarom vanaf nu: Robbie's Vogelboekenkast.

En mocht je denken, ik heb ook een fraai vogelboek wat ik wil presenteren, voel je vrij en doe het op je eigen wijze. Je naam komt dan bovenaan je stuk, uiteraard in een *JUVENIELE* versie.

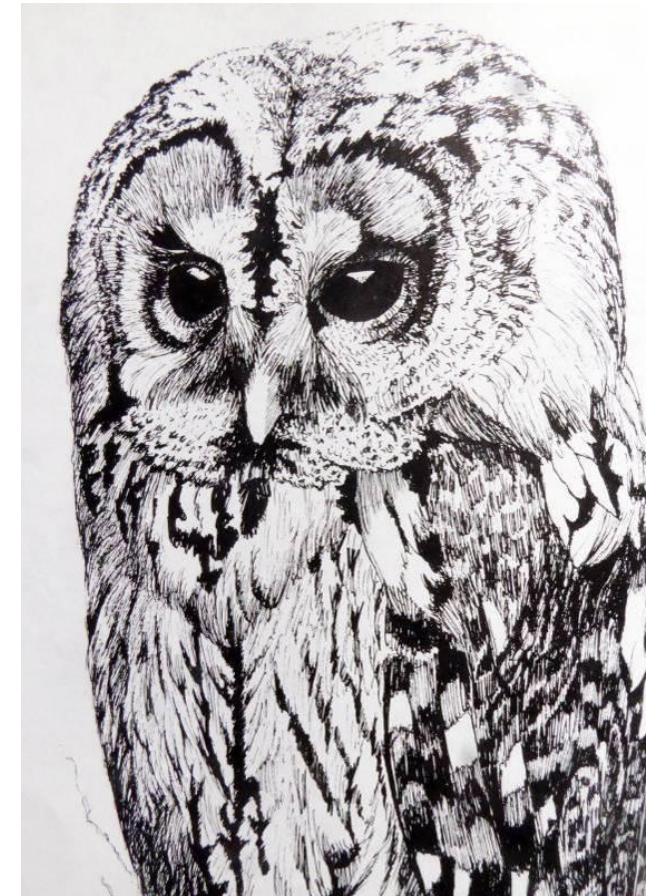
Zo regelmatig mogelijk gaan we naar Schotland. Nog preciezer, naar de westkust met zijn kleine en grote eilanden of naar de Orkney-eilanden. Woongebied van in zee zwemmende Otters en op duinen en kleine kliffen broedende Noordse Stormvogels. In Stromness waar je met de boot arriveert, zit een *charity shop* die geld verzamelt voor zielige katten.

Kruip-door-sluip-door wurm je je dan naar de boekenafdeling. Enkele jaren geleden vond ik daar dit bijzondere boek: *Enjoying Wisley's Birds featuring the village and the Royal Horticultural Society (RHS) garden* geschreven door David en June Elliott met zwart-wit tekeningen van Chris Howkins (1988).

Tekeningen zijn vaak iets waar ik een zwak voor heb. Soms is het de perfectie van een precies gelijkende vogel. In dit boek is het juist de imperfectie die elke vogel persoonlijkheid geeft. Sommige schetsen heel snel en eenvoudig getekend zoals deze Oeverlopers

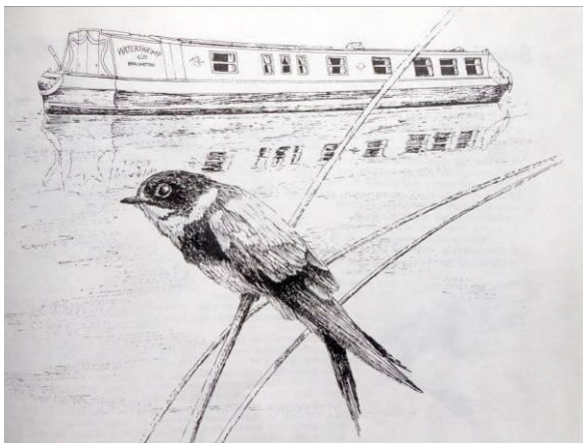
dan weer tekeningen vol detail zoals deze Bosuil

of iets ertussenin (Grauwe vliegenvanger)

met speciale achtergronddetails bij deze Oeverwaluw

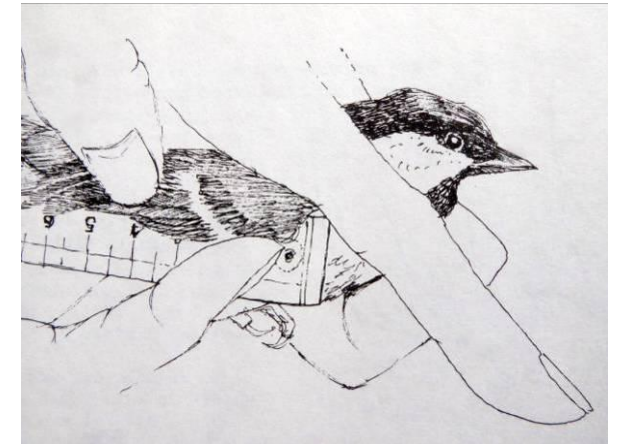

of speciale perspectieven waarbij je de Fitis en de jonge Eksters in de ogen kijkt

Trouwens, het boek gaat over een tuin en de directe omgeving ongeveer 25 kilometer ten zuidwesten van centraal London. Nooit geweest. Is ook niet nodig want het boek vertelt al alles. Wat kaartjes erbij van het dorp en van de tuin zelf.

Vervolgens worden in het kort de verschillende landschapstypen besproken, de nestkasten die er hangen en iets over het ringen van vogels en het vastleggen van gegevens gedaan door de auteur.

Ring number	Species	Age Sex	Act. MLT	Wing	Wght	Time	Init
829152	BLUE TIT	6		65	11.0	12	DB
0456107	Great TIT	6♂		79	20.6	"	DE
8527210	"	6♂		82	20.3	"	DB
W56610	Greenfinch	5♀		89	28.7	09	J
8529094	Coal Tit	6		57	8.8	11	D
181	Great Tit	6♀		75	18.0	"	"
015	Blue Tit	6♂		65	11.1	13	"
061	"	6		64	11.2	14	J
4330590	"	6		62	10.8	15	J
8524077	"	6		62	11.1	"	"
056	"	6		65	11.3	16	"
941627	Treecreeper	4		65	8.9	"	"
941621	"	4		63	8.9	10	J
8527289	Dunrook	4		63	20.5	11	DE
2456515	Chaffinch	5♀		82	19.7	12	"
8529067	Coal Tit	1					"

Dan volgen de vogels met aan het eind van het boek nog de zeer zeldzame dwaalgasten en vogels uit het verleden. Ik pik er wat stukken tekst uit van een vogel die niet vaak over het hoofd wordt gezien maar misschien niet zo vaak wordt bekeken als hij verdient: de Winterkoning.

"Intense koude decimeert de winterkoning-populatie. Hun minuscule lichaampjes houden te weinig energie vast en wat ze binnenhalen aan het weinige wintervoedsel wordt gelijk opgebruikt. Een manier om energieverlies tegen te gaan is gezamenlijk te overnachten, allen tesamen gepakt in een winddichte, droge plek als een nestkast. Soms wel 50 in één nestkast. Na hevige verliezen in de winter worden de aantallen snel aangevuld want ze hebben twee tot drie nesten per seizoen.

De Winterkoning is daarom makkelijk te zien want ze zijn altijd actief. Voedsel voor de

familie gedurende de hele zomer, voedsel voor zichzelf in de winter; een nooit eindigende strijd.

En makkelijk te horen. Territoria zijn essentieel voor het overleven en ze verdedigen is een lawaaiige zaak. Het volume van zo'n klein vogeltje roept bewondering op. Er zijn trouwens twee soorten territoria, één voor het broeden en

één voor de winter. Ondanks zijn formaat is het een geweldige overlever. Van Japan tot Marokko en naar boven tot IJsland komt hij voor. De Vikingen noemden hem "rindill" wat "kleine staart" betekent wat in het Engels verbasterd is tot *wren*.

In 1906 werd het al genoteerd als een algemene soort en dat is nog steeds het geval. Zoek hem overal waar dekking is. In 1984 was er een paar dat de RHS-kas in trok om tussen de fuchsia's in een hangend mandje te nestelen. Anderen verstopten hun nest in de composthoppen. Een ander paar probeerde een Huiszwaluwnest over te nemen onder de dakoverhang van het

laboratorium totdat Huismussen ze er weer uit gooiden."

Een topdag in Zuid-Limburg

Connie Neutkens

Zoals velen van ons check ik als vogelliefhebber dagelijks de waarnemingen op "Vogels in de Kempen". Op 16 februari verscheen daar de eerste waarneming van een kraanvogel, en in de daarna volgende dagen namen de waarnemingen per dag langzaam toe. Mijn interesse was gewekt en ik ging eens googelen over die kraanvogeltrek. Daarbij stuitte ik op de facebook pagina "Kraanvogeltrek over België en Nederland". Voordat je hierop een kijkje neemt een serieuze waarschuwing: héél verslavend deze pagina. Hierop las ik dat de kraanvogeltrek normaal gesproken vaak over Midden-Duitsland gaat, maar door de sterke ZO-stroming in Frankrijk werd de migratie sterk naar het westen verschoven.

Op zaterdag 20 februari had ik al afgesproken met vogelmaatje Marja, we besloten om naar de Mariapeel te gaan in de hoop wat mee te pikken van de oostelijk overvliegende kraanvogels. En inderdaad zagen we daar twee overvliegende exemplaren. Ook onderweg naar huis nog gestopt met de auto om een groep van ongeveer 100 stuks te bekijken, machtig

mooi. Hiermee was mijn record van 20 kraanvogels die ik zag in Polen al verbroken.

Kraanvogels over telpost Kruisberg, 21 februari 2021 (Connie Neutkens)

Bij thuiskomst natuurlijk weer de facebook-pagina gecheckt en wat bleek, er was een massamigratie gestart, ik citeer: tienduizenden kranen, gestuwd door de strakke O- tot ZO-rugwind boven grote delen van Frankrijk, stomen op naar het noorden. Dit leidde op de portalen waarnemingen.be en waarneming.nl tot niet alledaagse aantallen geregistreerde waarnemingen van kranen. Enerzijds waren er de ideale meteorologische condities (de rugwind, hogere temperaturen en open weer) en anderzijds de combinatie van verschillende overwinterende populaties. De kranen die

doortrokken zijn kranen die de voorbije week door de kou Duitsland zijn ontvlucht en nu terugkeren, aangevuld met in Frankrijk overwinterende kranen en ook al de eerste Spaanse kraanvogels. Hierdoor raakte ik zwaar in vertwijfeling, mijn vogelhart wilde gewoon naar Zuid-Limburg! Maar eigenlijk had ik een andere afspraak staan op zondag. De rusteloosheid liet me niet meer los en toen ik vervolgens in het ED Magazine een krantenartikel las over mensen die nog maar kort te leven hadden en allemaal zeiden "volg je hart, stel niets uit" dacht ik: GAAN. Dus mijn afspraak afgezegd, vriend even lief aangekeken en Marja gebeld die ook meteen enthousiast was.

We besloten om naar de trektelpost Kruisberg tussen Wahlwiller en Eys te gaan, want daar waren op zaterdag gigantische aantallen genoteerd. Rond 10.45 uur daar aangekomen bleek deze telpost op een magnifieke plek te liggen, 360 graden uitzicht rondom en wat hoger gelegen. Helaas ook een zeer druk kruispunt van wandel-/fiets- en autoverkeer, een 6-tal weggetjes en zandpaden komen hier samen op één punt. We zochten een plek in de buurt van drie fanatieke, jeugdige tellers

met telescopen, maar helaas geen kraanvogel te zien. Eindelijk kwam er toch een groep maar die was voor ons met de verrekijkers nauwelijks waarneembaar, zo ver weg.

We kregen de tip om naar het Plateau van Bocholtz te gaan, tegen de Duitse grens. Dit bleek ook een prima plek qua uitzicht en stukken rustiger. Maar die kraanvogels lieten zich niet zien en de teleurstelling sloeg toch wel toe. Toen bedacht ik ineens om de website van waarnemingen.be eens te checken en warempel, daar begonnen toch aardige aantallen te verschijnen boven Luxemburg en Luik. De snelheid waarmee ze vlogen die dag was als gevolg van de strakke rugwind zeer hoog, zo'n 80 tot 90 km per uur. Dus vol verwachting wandelden we maar wat in de omgeving en konden nog genieten van een mooie blauwe kiekendief in het veld.

En toen, pas rond 13.00 uur, hé wat is dat voor geluid? En ja hoor, in de verte een vlucht van ongeveer 150 kraanvogels die richting Duitsland vloog. Jubelstemming natuurlijk en dit bleek het begin van nog vele groepen kranen die ons aan alle kanten passeerden, waarbij wel gezegd moet

worden dat er maar één keer een groep recht over ons heen vloog en als extra toegift nog wat rond bleef cirkelen boven

Kraanvogels over telpost Kruisberg, 21 februari 2021 (Connie Neutkens)

onze hoofden. De ene groep was nog niet gepasseerd of ja kijk daar, weer een groep. Grappig was dat vele wandelaars verbaasd naar het kabaal in de lucht keken en totaal niet in de gaten hadden dat er iets heel speciaals gaande was, waarover wij dan weer graag uitleg gaven.

Rond 15.00 uur zijn we weer teruggegaan naar de telpost en met de telescoopboys

vlakbij kon ons niets meer ontgaan, groepen van 100/150/200/300/400 kranen, het was een adembenemend spektakel. Opvallend

was dat ze de ene keer strak in koers noordelijk bleven vliegen, terwijl een andere groep weer helemaal afweek van richting, dwars overstak van zuidwest naar oost en sommige groepen bleven ook een tijdje rondcirkelen en hergroeperen.

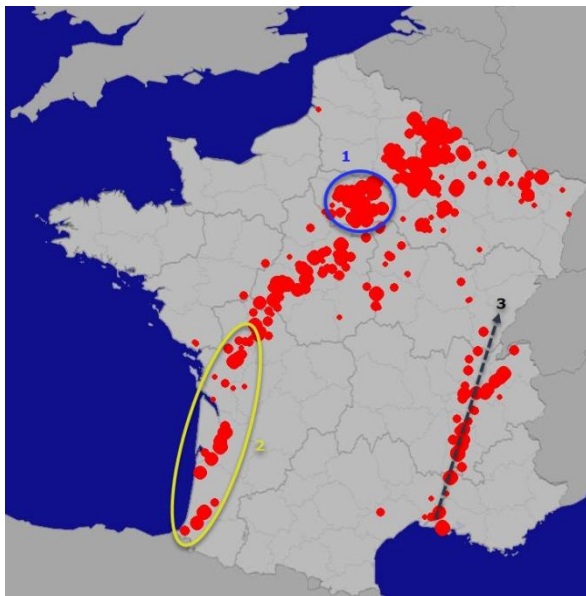
We konden geen afscheid nemen en zijn dan ook tot zonsondergang gebleven en toen dik tevreden terug richting Brabant. Wat een dag!

Achteraf bleek dat de trek op zondag zeer aarzelend op

gang was gekomen in vergelijking met zaterdag. Die latere start kon verklaard worden door het slechtere weer over grote delen van Frankrijk waardoor de kranen trager vorderden. Het bleek een uitzonderlijke voorjaarstrek. Er werden records gebroken van het aantal ingevoerde kraanvogel-waarnemingen in de verschillende portalen (waarnemingen.be en waarneming.nl) en de schatting is dat er zondag zo'n 30.000 kranen doorgetrokken zijn richting het noorden. In het hele

weekend zijn er overdag zo'n 60.000 tot 65.000 vogels gepasseerd, ongelooflijk wat een aantallen. Opvallend waren de heel lage aantallen (in vergelijking met andere jaren) die door centraler Duitsland getrokken zijn.

Waarnemingen van Kraanvogels op 21 februari over Frankrijk. Het "Île de France" (1) werd zeer sterk overvlogen (gebeurt zelden) en het zijn vooral die vogels die in het diepere binnenland bij ons werden opgemerkt (bron: facebook.com/kraanvogeltrek)

Wat hebben velen met mij genoten, ook hier in de Kempen kon menig vogelaar dat weekend de overvliegende kraanvogels bewonderen. Achteraf gezien was de timing perfect, een stralend zonnig vrij weekend, vroege lente.... om in te lijsten en voor herhaling vatbaar!

Nog wat algemene interessante wetenswaardigheden over de kranen (bron: facebook.com/kraanvogeltrek):

- De populatie kraanvogels die ten zuiden van ons overwintert, met name in de Extremadura, wordt geschat op zo'n 320.000 vogels. Via het Spaanse Gallocanta, over de Pyreneeën, via Lac du Der en Luxemburg trekken ze naar het noorden.
- In Duitsland broeden ongeveer 9.000 en in Polen ongeveer 21.000 broedparen. Maar het grootste deel van de vogels wacht op het juiste moment en de juiste omstandigheden om door te trekken naar de Baltische Staten, Scandinavië en Rusland (Europees deel). Opvallend daarbij is dat ze zich verspreiden over het hele gebied in tegenstelling tot de grote groepen die zich tijdens het eerste deel van de voorjaarsmigratie vanuit het zuiden vormden. Je vindt dus in Noord- of Oost-Duitsland of Polen nergens locaties met groepen van duizenden of tienduizenden kranen.
- De voorbije twee jaar lag de migratiepiek rond 26-28 februari en dat was al opmerkelijk vroeg, als je weet dat 50 jaar geleden die piek ergens tussen 15 en 20 maart lag. Deze piek blijkt per vier jaar minstens één dag naar voren te schuiven en de laatste vijf jaar lijkt het vooruitschuiven zelfs nog sterk te

versnellen. In 2016 lag de piek nog rond 2-3 maart. Dit lijkt een rechtstreeks gevolg van de klimaatopwarming.

- Kraanvogels vormen een koppel voor het leven. Ze zorgen samen voor de jongen, begeleiden ze samen de eerste keer naar de overwinteringsgebieden in het zuiden en leren ze daar zoeken naar voedsel. De voorjaarsmigratie is dan het moment waarbij de meeste koppels de jongen van vorig jaar verlaten en zich terug naar de broedgebieden haasten. Vanaf dan staan die jongen op eigen poten. Vaak zie je jonge (eerstejaars) vogels achterblijven, kunnen ze de doortrekkende groep niet volgen of zitten ze helemaal alleen ergens op een veld (een mooi voorbeeld hiervan was de juveniele kraanvogel die o.a. Tom Heijnen zag op de Maaijerheide bij Bergeijk). De achterop komende groepen op het einde van de migratie pikken deze vogels op waardoor de aantallen jonge vogels daarin vaak hoger liggen. Deze jonge vogels zullen daarna de komende drie tot vijf jaar in groepen rondzwerven voordat ze paarijp zijn en op zoek gaan naar een eigen stek.
- Ze leggen één tot twee eieren en beide ouders broeden ongeveer 30-31 dagen.
- Het afgelopen weekend bleek hoe belangrijk de windsituatie is bij de voorjaarstrek van de kranen en hoeveel geluk we gehad hebben!

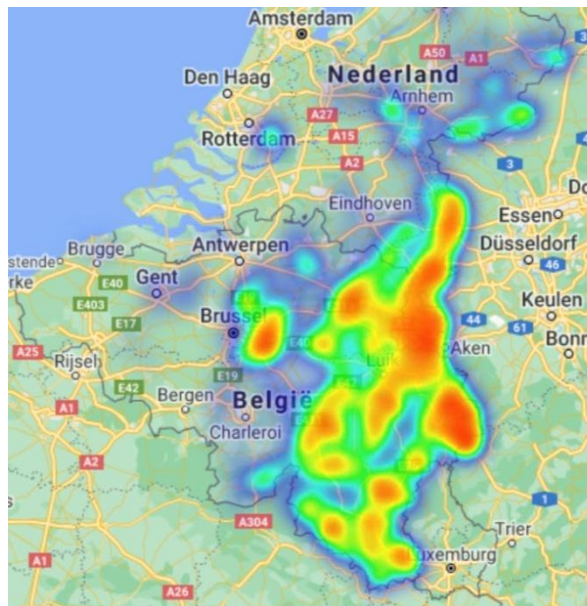

Kraanvogels over de Grootte Heide, 18 februari 2021 (Wim Deeben)

Sensationele doortrek van Kraanvogels in februari 2021

Tom Heijnen

Wie geïnteresseerd is in Kraanvogels doet er goed aan om net als Connie de facebook-pagina *Kraanvogeltrek over België en Nederland* (facebook.com/kraanvogeltrek) te volgen. Als in een spannend boek wordt de Europese Kranentrek in voor- en najaar beschreven en met kaartjes verduidelijkt. Zo ook van het (vroeg) voorjaar van 2021.

Heatmap van de doortocht van Kraanvogels over België en Nederland op zondag 21-02-21 (bron: facebook.com/kraanvogeltrek)

De Kranentrek kwam dit voorjaar extreem vroeg en massaal op gang en een sterke zuidoostelijke wind in Noord-Spanje en Zuid-Frankrijk zorgde er voor dat tienduizenden Kraanvogels westelijker uitkwamen dan gewoonlijk. In Nederland culmineerde dat in een grote aantallen overtrekkende vogels in het zuidoosten van het land op 20 en 21 februari (zie kaartje).

Vogelend Nederland trok er dankzij de Kraanvooruitzichten op de facebookpagina massaal op uit en de waarnemingen die zo verzameld werden maakten dit korte overzicht van de doortrek in de Kempen mogelijk.

Het voorspel

Voorafgaand aan de piek op de 20^e en 21^e februari trokken al wat Kranen door de Kempen, met 400 ex op 18 februari. In "normale" voorjaren zou dat al een erg leuk aantal zijn, maar nu was het slechts een piekje, als opmaat voor het grote werk.

Dinsdag 16 februari

Op de telpost Loozerheide werd een eenzame doortrekker opgemerkt.

Woensdag 17 februari

Het aantal doortrekkers op de telpost Loozerheide verdubbelde naar 2 exemplaren. Op de Maaierheide bij Bergeijk foerageerde een onvolwassen vogel op een maïsakker (vlakbij een groepje Wilde Zwanen) en open grasland.

Donderdag 18 februari

Over de Strabrechtse Heide werden diverse groepen doortrekkers gezien waaronder een groep van naar schatting 100 ex. Er waren in totaal 8 waarnemingen die (rekening houdend met mogelijke dubbelingen) betrekking hadden op tenminste 300 ex. Verder werden groepen opgemerkt boven

Deel van een groep van 36 Kraanvogels op de Strabrechtse Heide, 18 februari 2021 (Mirian Sweegers)

de Malpie en het Soerendonks Goor waardoor het totaal aantal doortrekkers deze dag uitkwam op zo'n 400 vogels.

Vrijdag 19 februari

Er werden slechts drie vogels gezien, nl. op de Maaijerheide waar de onvolwassen Kraan nog steeds aanwezig bleek te zijn, en de Loozerheide waar 2 vogels naar het ZW vlogen.

Kraanvogel en Wilde Zwaan op de Maaijerheide, 19 februari 2021 (Tom Heijnen)

De climax

Toeval of niet, uitgerekend in het weekend barste het los. Vogelaars moesten zaterdag wel geduld hebben want de doortrek begon pas in de namiddag los te komen en dan ook nog vrijwel uitsluitend in de zuidoostelijke Kempen. Ook op zondag was het hoogtepunt vanaf de namiddag maar wie geduld en een beetje mazzel had kon forse aantallen zien.

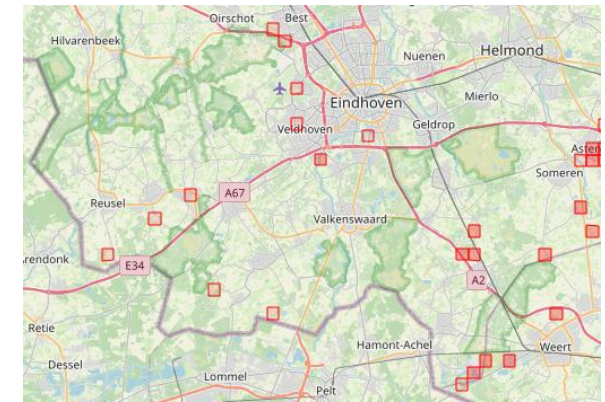
Zaterdag 20 februari

Hoewel de eerste doortrekkers al om 8:15u werden opgemerkt was het in de ochtend en begin van de middag heel rustig met in totaal slechts 124 ex. Daarna begon de doortrek op gang te komen. Tussen 15:30 en 19:00u trokken zo'n 3.200 vogels verdeeld over zo'n 23 groepen over, met als grootste groep 400 ex. Na 19:00u werden nog drie groepjes gezien. Het dagtotaal bedroeg ca 3.300 doortrekkende Kranen.

Deel van een groep van 145 Kraanvogels over de Heuvelse Putten, 20 februari 2021 (Wim Deeben)

Vrijwel alle vogels werden in de oostelijke Kempen gezien, ten oosten van een denkbeeldige lijn van Soerendonk naar Mierlo. Ten westen van deze lijn werden wel wat doortrekkers gezien (zie kaart hierna) maar het betrof steeds lage aantallen met in totaal 375 ex.

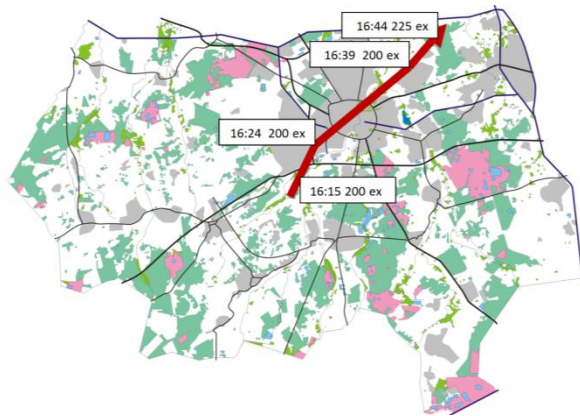

Kraanvogelwaarnemingen per 1km-hok op 20-2-2021 (waarneming.nl)

Zondag 21 februari

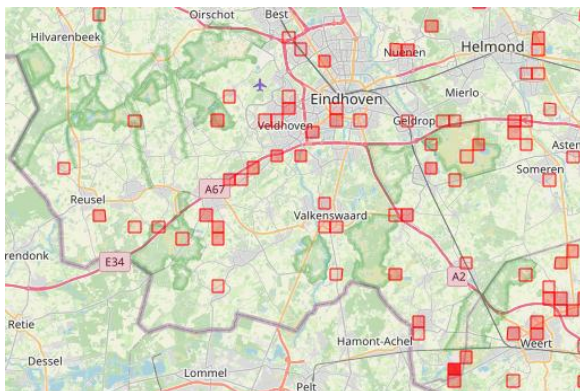
In de ochtend en begin van de middag werden al een paar flinke groepen gezien (in totaal ca 790 ex met als grootste groep 320 ex) maar de hoofdmoot passeerde pas vanaf 15:25u. De doortrek ging tot in de avond door met vanaf 15:25u in totaal ca 4.550 vogels verdeeld over zo'n 55 groepen, met als grootste groep 440 ex.

Het dagtotaal bedroeg ruim 5.300 ex met daarbij de kanttekening dat dit een schatting is. Het viel nl. niet mee om dubbelingen eruit te halen. Enerzijds omdat waarnemers het aantal vogels in een groep vaak heel verschillend inschatten en anderzijds omdat er bij de analyse inschattingen zijn gedaan over vliegroutes op basis van locaties en tijdstippen.

Op dit kaartje is te zien hoe vier waarnemingen geïnterpreteerd zijn als één groep. Deze groep vloog gemiddeld 30km/uur (15 km in 29 min.)

Er werden aanzienlijk meer vogels in de westelijke Kempen gezien dan gisteren (zie kaartje hieronder) met in totaal zo'n 1.260 Kranen ofwel 23% van het dagtotaal. Bij Eersel werden 's middags ca 200 ex aan de grond gezien.

Kraanvogelwaarnemingen per 1km-hok op 21-2-2021 (waarneming.nl)

Het naspel

Maandag 22 februari

Zo plots als de doortrek losbarstte, zo plots kwam ie ten einde. Verspreid over de dag werden enkele groepjes gezien tot 80 vogels in één groep en 233 ex in totaal. Hiervan werd 40% in de westelijke Kempen gezien.

Groep van 21 Kraanvogels over de Malpie, 22 februari 2021 (Wim Deeben)

Dinsdag 23 februari t/m dinsdag 1 maart

Op een groepje nachtelijke doortrekkers in de nacht van 23/24 februari en twee minigroepjes met in totaal 11 ex op 1 maart na werden in deze week geen Kranen meer waargenomen. Dat hing samen met een periode van tegenwind en ZW-wind. De resterende Kraanvogels in Noord-Spanje en Zuid-Frankrijk (nog altijd meer dan honderdduizend vogels) schoten eerst maar langzaam op, en nadat de wind draaide en uit het ZW kwam passeerde een deel van de vogels vervolgens oostelijk van ons land.

Vier van de 122 Kraanvogels over de Visvijvers Valkenswaard, 2 maart 2021 (Tom Heijnen)

Woensdag 2 maart

Door het draaien van de wind naar Z en ZO kwamen toch nog groepen Kraanvogels over de zuidoostelijke helft van Nederland. In de Kempen ging het in totaal om zo'n 260 ex waaronder een groep van 122.

Behoorlijk veel en extreem vroeg

Steeds meer Kranen

Het aantal Kraanvogels in Europa neemt nog steeds toe. Dat is niet alleen goed voor de soort, maar ook voor ons als vogelaar want er is bijna niets mooier dan een groep Kraanvogels te zien en te horen! In totaal zagen we dit voorjaar zo'n 9.000 Kranen in de Kempen.

In de vorige eeuw waren de aantallen voorjaarstrekken veel kleiner. Het voorjaar van 1976 was het enige met noemenswaardige aantallen en zelfs dan ging het om slechts ca 1.000 vogels. Het aantal vogelaars en meldingen was destijds wel aanzienlijk kleiner dan nu het geval is.

In het voorjaar van 2011 werden voor het eerst grotere aantallen gezien: volgens waarneming.nl in totaal 5.730. Andere goede voorjaren waren 2013 met 10.400 ex, 2014 met 8.660 ex en 2018 met zelfs 12.440 ex (let op, in alle gevallen zijn dit totalen inclusief mogelijke dubbelingen). In de tussenliggende jaren werden tientallen tot honderden Kranen gezien.

De grote jaarlijkse variaties hangen samen met overheersende windstromen tijdens de trek, wat op [facebook.com/kraanvogeltrek](https://www.facebook.com/kraanvogeltrek) heel goed wordt uitgelegd.

Steeds vroeger?

De piek van de doortrek lag dit voorjaar op 20-21 februari. Dat is extreem vroeg. Op [facebook.com/kraanvogeltrek](https://www.facebook.com/kraanvogeltrek) wordt

vermeld dat de doortrekkiepiek in de Lage Landen 50 jaar geleden ergens tussen 15 en 20 maart lag, en dat de doortrek sindsdien steeds eerder was met een versnelling in de afgelopen vijf jaren. Zien we dit beeld ook in de Kempen? We pakken de jaren met wat grotere aantallen er even bij. In 1976 werd het gros van de doortrekkers in de periode 5-11 maart gezien. In 2011 was de piek op 7-8 maart en in 2013 4-5 maart. Voorjaar 2014 was opmerkelijk omdat er toen twee pieken waren, eentje op 24 februari en de ander op 9 maart. In 2018 was de piek op 4 maart.

Een duidelijke trend van vervroeging van de voorjaarstrek is niet in onze gegevens terug te vinden, al is wel duidelijk dat de voorjaarspiek dit jaar de vroegste ooit was.

*Kraanvogels over de Loozerheide,
20 februari 2021 (Lex Peeters)*

Mannetje Middelste Bonte Specht op Wellenseind, 20 maart 2021 (Edwin v.d. Werf)

Middelste Bonte Spechten op Landgoed Wellenseind

Pieter Wouters

Vorig jaar is Landgoed Wellenseind geïnventariseerd in het kader van Subsiestelsel Natuur en Landschap. Het aantal Middelste Bonte Spechten was met drie territoria aan de lage kant, zeker gezien de hoeveelheid waarnemingen die door heel het landgoed zijn gedaan en die zijn terug te vinden op waarneming.nl. De oorzaak hiervoor moet worden gezocht in het ontbreken van een vroege ronde (eind februari – begin maart) die dan ook nog speciaal gericht zou moeten zijn op deze ene soort. Bij uitzondering werden daarom voor de Middelste Bonte Specht alle waarnemingen van waarneming.nl ingevoerd in Avimap en gebruikt bij de clustering. Toen kwam het aantal territoria op vijf.

Om beter inzicht te krijgen in het aantal territoria werd vorig jaar besloten om dit jaar een simultaantelling te organiseren. Hieronder een sfeerverslag. De definitieve resultaten worden later gepubliceerd.

Simultaan tellen

De tellingen werden uitgevoerd op 27 februari en 20 maart 2021. Er werd voor gekozen om het gebied in negen

deelgebiedjes op te delen. In verband met coronamaatregelen konden er tijdens de eerste telling twee personen per gebied op pad en tijdens de tweede telling mochten dit al vier personen zijn.

Wellenseind werd verdeeld in 9 deelgebieden

Er werd geteld van 9:30u tot 13:00u. Een gebied werd te voet doorkruist en als er een specht werd waargenomen was het de bedoeling om ernaartoe te lopen om zo de exacte plaats te kunnen intekenen, eventuele verplaatsingen te volgen en als

het mogelijk was een foto te maken van de witte schoudervlekken. Liefst van beide zijden. Alle waarnemingen werden ingebracht in waarneming.nl. Voordeel is dat dan de basisgegevens als plaats, tijd, gedrag en geslacht meteen werden opgeslagen. Ook eventuele opmerkingen konden hier worden bijgeplaatst.

Na de eerste telling bleek dat er weinig foto's waren gemaakt. Daarom werd er bij de tweede telling op aangedrongen om hier iets meer werk van te maken.

Mibo's tellen op Wellenseind, 20 maart 2021 (Edwin v.d. Werf)

Veel Mibo's

Zo'n telling moet enige tijd vooruit worden gepland, dus het is altijd afwachten wat het

weer dan doet. Hier hebben we heel veel geluk mee gehad. De eerste teldag was bewolkt en een beetje guur maar ondanks dat dit als minder weer wordt beschouwd werd er wel volop door de spechten geroepen. De tweede teldag was het schitterend weer. Na een paar graden nachtvorst warmde de dag onder invloed van de overvloedige zonneschijn snel op. Ideaal voor Mibo's.

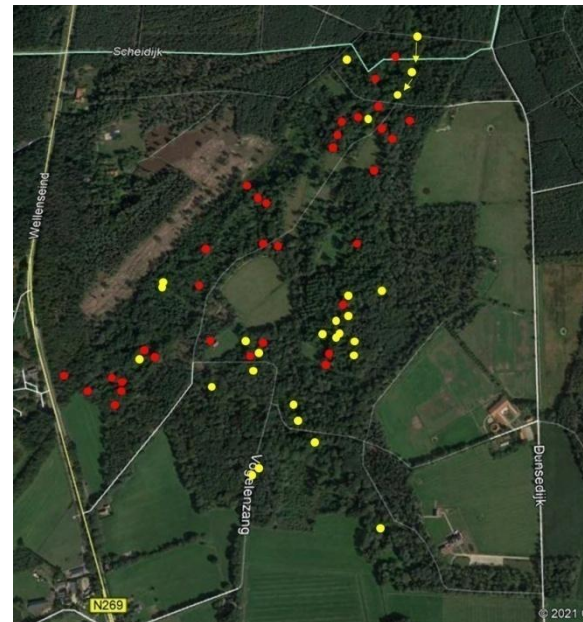
*Vrouwetje Mibo op Wellenseind, 20 maart 2021
(Jules Andela)*

Er is weinig verschil in het aantal waarnemingen tussen de twee teldagen, wat opvallend is als men bedenkt dat de activiteit in de week voor de tweede teldag al een stuk minder aan het worden was (mededeling Frank Neijts en Tom Heijnen).

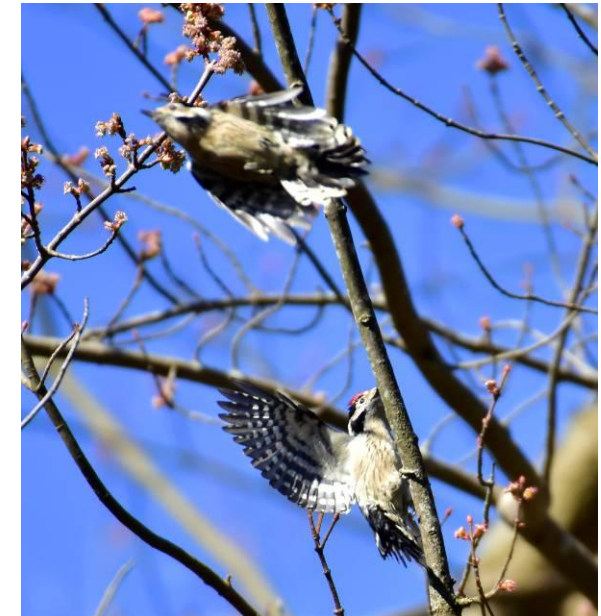
*Paartje Mibo's op Wellenseind, 20 maart 2021
(Paul van Pelt)*

De eerste teldag werden 33 waarnemingen gedaan en de tweede teldag 27. Het grote

*Waarnemingen van Mibo's op 27 februari (rood)
en 20 maart (geel)*

verschil zit echter in de verspreiding van de waarnemingen. In de territoria waar de eerste teldag volop reuring was, was dit de tweede teldag een stuk minder, tot helemaal niets. Gelukkig konden er op de tweede teldag veel meer goede foto's worden gemaakt waarmee we nu aan de slag kunnen gaan.

*Baltsende Kleine Bonte Spechten op Wellenseind,
20 maart 2021 (Geurt Jan van Ek)*

Naast de Mibo's werden er ook nog een heleboel andere leuke soorten waargenomen zoals Bosuil, Goudvinken, Vuurgoudhaan en op de tweede teldag ook nog redelijk wat Kleine Bonte Spechten.

Vogelen in de cloud

Tom Heijnen

In coronatijd kunnen we als vogelaar gelukkig nog steeds uit de voeten. Er zijn geen maatregelen die ons belemmeren om de natuur in te trekken, behalve dan dat we dit niet in een groep mogen doen. Ook 's avonds is het geen probleem om door te vogelen. En dan bedoel ik niet op pad om uilen of andere "was het maar nacht" vogels te horen. Nee, ik bedoel het vogelen in de cloud. Surfen op internet. Het weidse www, world wide web, op.

In de cloud kun je tegenwoordig een kolossale hoeveelheid gegevens vinden. Over kenmerken, geluiden, verspreiding. Over biologie, ecologie, bescherming en beheer. En nog veel meer... Hieronder staan een paar interessante linkjes.

Herkennen van vogels

Vogelbescherming heeft een mooie site: vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids. Hierop vind je niet alleen de kenmerken van vogels maar ook informatie over leefwijze, verspreiding en aantal en bescherming.

In België is Natuurpunt een grote, actieve vereniging van natuurbeschermers en ze hebben een prima site over vogels:

natuurpunt.be/pagina/vogels-herkennen.

Op beide sites staan ook geluiden.

Geluiden

Dé site voor vogelgeluiden is echter xeno-canto.org/. Een ongelooflijk uitgebreide site met geluiden van zowat alle vogels ter wereld, ook van ondersoorten. Kijk en luister bijvoorbeeld eens naar de Goudvink xeno-canto.org/species/Pyrrhula-pyrrhula. Minder geschikt voor beginnende vogelaars.

Waarnemingen

Bijna iedereen kent waarneming.nl. Als je alleen waarnemingen van de Kempen wilt zien dan is het makkelijker om de subsite vogelsindekempen.waarneming.nl/observaties_by_day.php te gebruiken.

Ben je geïnteresseerd in de gebieden die aan de Kempen grenzen? Dan zijn de volgende subsites interessant:

midbrabant.waarneming.nl/observations_by_day.php voor Midden-Brabant;

vwgdepeel.waarneming.nl/observations_by_day.php voor de Peelstreek;

https://taxandria.waarnemingen.be/observaties_by_day.php voor de wijde omgeving van Turnhout. Gegevens van heel België zijn te vinden op waarnemingen.be/.

Vogeltrek

In de Kempen wordt op diverse posten naar trekvogels gekeken: Patersgronden/Groote Heide, Strabrechtse Heide en Loozerheide zijn de belangrijkste. Telgegevens van alle Nederlandse telposten zijn te vinden op trektellen.nl/. Telposten waar je in geïnteresseerd bent kun je als favoriet markeren zodat je die snel kunt vinden. De telpost Strabrechtse Heide heeft een eigen site die de moeite van bezoeken waard is: strabrechtse-heide.nl/.

Wil je meer weten over de resultaten van meer dan 100 jaar vogels ringen in Nederland? Kijk dan op vogeltrekatlas.nl/.

Verspreiding en aantallen

De prachtige Vogelatlas van Nederland zit boordevol kaarten. Maar weet je dat je nog veel meer kaarten kunt bekijken? Ga naar vogelatlas.nl/atlas/index/

Inventarisatietips

Op sovon.nl/nl/soort kun je ook verspreidingskaarten en nog veel meer bekijken. Voor vogelaars die meer willen weten hoe je een soort moet tellen en de gegevens moet interpreteren zijn de telrichtlijnen handig en nuttig.

Fotocollage

Fotografen: Esther van Daal, Wim Deebe, Matthieu Jansen, Connie Neutkens, Cor van Pelt, Wil de Veer en Edwin v.d. Werf

Activiteitenkalender

Inventarisaties

Maar liefst elf VWG-leden hebben zich aangemeld om, onder begeleiding van meer ervaren inventariseerders, het “vak te leren”. Vanwege de grote belangstelling en doordat we slechts in tweetallen kunnen gaan i.v.m. Coronamaatregelen, is besloten om extra gebieden te inventariseren: naast het oostelijk deel van de Valkenswaardse Visvijvers (wordt elke drie jaar door ons geïnventariseerd), bezoeken we ook De Oase net ten zuiden van de Visvijvers en komt er een derde nulmeting in het Dal van de Reusel, voordat werkzaamheden aan de herinrichting van het gebied van start gaan.

Man Zomertaling in De Oase, 12 mei 2020 (Wim Deeben)

Nestkastcontroles

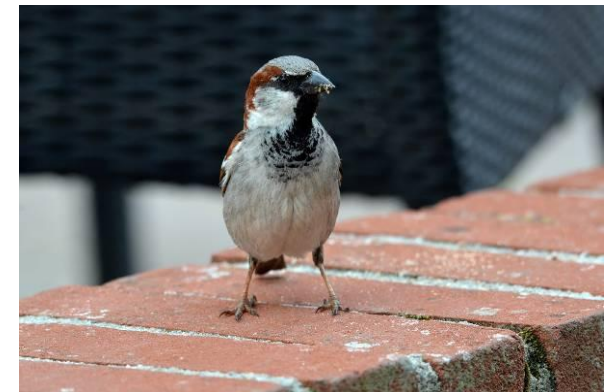
In de komende periode zullen ook de nestkasten op Koningshof, golfbaan Welschap en golfbaan de Tongelreep enkele malen gecontroleerd gaan worden. Hulp is daarbij vaak zeer welkom, maar vanwege de al eerder genoemde Coronamaatregelen is dat dit jaar wederom wat lastig. Bij versoepeling van de maatregelen is het wellicht bij de latere bezoeken van dit jaar mogelijk om een keer mee te gaan.

Nestkastcontrole op Koningshof, 5 mei 2007 (Jan Wouters)

MUS-tellingen

Op 1 april starten de tellingen voor het project MUS weer. Het Meetnet Urbane Soorten volgt broedvogels van de stedelijke omgeving. MUS kost weinig tijd maar levert belangrijk cijfermateriaal op. Alle soorten vogels worden geteld. In de praktijk gaat het doorgaans om rond 35 soorten. Kijk op de website van Sovon (sovon.nl/nl/MUS) voor meer informatie, of voor het claimen van een eigen telgebied.

Huismus in Veldhoven, 21 mei 2014 (Wim Deeben)

Op het YouTube-kanaal van Sovon is een workshop terug te kijken (23 maart) met tips en ezelsbruggetjes om geluiden van de algemeenste soorten in stad en dorp te onderscheiden.

Het jaar van de Merel

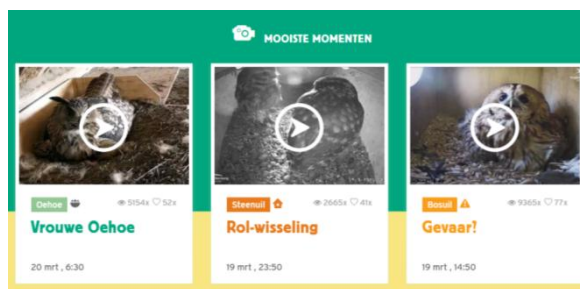
Volgend jaar is het jaar van de Merel, maar 2021 is een voorbereidend jaar. In dit voorbereidende onderzoeksjaar bestaat de mogelijkheid om via Sovon opgeleid te worden tot nestonderzoeker. Ze zoeken enthousiastelingen die meerdere nesten willen zoeken en volgen. Daarom wordt komend voorjaar de veldcursus Merelnesten zoeken en volgen georganiseerd. Onder leiding van een ervaren professional leer je alle stappen: van het 'koud' zoeken naar nesten tot het noteren en invoeren van de gegevens via de app AviNest en het Nestkaartprogramma. De cursus vindt in de periode april-mei plaats. Er wordt verwacht dat je daarna actief deelneemt aan het project. Er is plaats voor ongeveer 15 deelnemers. Heb je interesse? Stuur dan een mailtje naar Chris van Turnhout (chris.vanturnhout@sovon.nl).

Merel in Reusel, 22 juni 2020 (Paul van Pelt)

Beleef de lente!

Op 28 februari gingen de camera's van Beleef de Lente (Vogelbescherming Nederland) aan. Dit jaar is er onder andere de mogelijkheid om vier uilensoorten te volgen, staat er een camera bij een nest Zeearenden in de Alde Feanen en is er een camera bij een vijver waar drinkende en badderende vogels op bezoek komen.

Meer informatie:

vogelbescherming.nl/beleefdelente

Zie ook de "Twiët van de maand" van Pieter Wouters op onze website vwqdekempen.nl om geïnspireerd te raken en mee te doen met het Jaar van de Merel.

Nachtzwaluwen

Het duurt nog even, maar elk jaar vanaf 15 mei worden in de avondschemering of vroege ochtend/nacht weer Nachtzwaluwen geïnventariseerd in het Leenderbos en de Groote Heide. Coördinator van deze inventarisatie is Mark Sloendregt.

Man Nachtzwaluw in het Leenderbos, 27 juni 2010 (Tom Heijnen)

Heb je nog geen plot, maar zou je mee willen tellen? Of wil je een keer met een meer ervaren teller mee, neem dan contact met hem op.